

AZƏRBAYCANDA PEŞƏYÖNÜMÜNÜN İNKİŞAFINA DƏSTƏK SİSTEMİNİN TƏHLİLİ ÜZRƏ HESABAT – AZƏRBAYCAN

Fevral 2022

imtina

Bu versiya peşəkar səviyyədə redaktə edilməyib.

Tərcümə edilən versiya. Təqdim edilən məlumatların dəqiqliyində şübhə yarandığı halda Hesabatın əslinə (orijinal) istinad edin. [Career development support system review – Azerbaijan | ETF \(europa.eu\)](#)

Nəşrin məzmununa görə yalnız ETF məsuliyyət daşıyır və məzmun Aİ qurumlarının mövqeyini əks etdirməyə bilər.

© European Training Foundation, 2022

Mənbənin göstərilməsi şərt ilə çoxaldıla bilər.

TƏŞƏKKÜRLƏR

ATF məsləhətləşmə və təsdiqləmə prosesinə rəhbərlik etdiyinə və bu hesabatın layihəsini hazırladığına görə milli ekspert cənab İlkin Nəzərova təşəkkür edirik.

Bu təhlilin uğurlu aparılmasına görə Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi və onun Dövlət Məşğulluq Agentliyi, Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi, Peşə Təhsili üzrə Dövlət Agentliyi və Təhsil İnstitutu, Təhsil Nazirliyi yanında Təhsil İnstitutunun Təlim Mərkəzi, eləcə də Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi və Azərbaycan Respublikasının Energetika Nazirliyinə xüsusi təşəkkür edirik. Bundan əlavə ATF bütün beynəlxalq təşkilat, layihə və onların ekspertlərinə milli təhlil zamanı mövzu ilə bağlı məlumat və rəylərini bölüşən və ya ATF-nin məsləhət və təsdiqləmə (qiymətləndirmə) seminarında iştirak edənlərə təşəkkürünü bildirir. Aİ-nin Azərbaycandakı nümayəndəliyi, EU4Youth proqramının nümayəndələri, Avropa Komissiyasının Qonşuluq Siyasəti və Genişləmə Danışığı üzrə Baş Direktorluğu, Regional Peşə Təlim Mərkəzləri, Əmək Bazarı və Sosial Müdafiə Məsələləri üzrə Milli Observatoriya, Sahibkarlar Təşkilatları Milli Konfederasiyası, BMTİP Azərbaycan, GIZ, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının İnformasiya Texnologiyaları İnstitutu, Alman-Azərbaycan Xarici Ticarət Palatası və Loqos Psixoloji və Nitq İnkişaf Mərkəzinə xüsusi təşəkkür edirik.

Xarici ekspert rəyçi, Jyväskylä Universitetinin Finlandiya Təhsil Tədqiqatları İnstitutunda (FTTİ) layihə meneceri və Beynəlxalq Karyera İnkişafı və İctimai Siyasətlər Mərkəzinin (BKİİSM) İdarə Heyətinin sədri Raimo Vuorinen, ATF-nin daxili ekspert rəyçilləri Cristina Mereuta, Franca Crestani, Iwona Ganko, Margareta Nikolovska və Outi Kärkkäinen təşəkkürümüzü bildiririk.

ATF-nin İnsan Kapitalının İnkişafı üzrə Eksperti Florian Kadletz hesabatı əlaqələndirib, nəzarət edib və yekunlaşdırıb.

MÜNDƏRİCAT

TƏŞƏKKÜRLƏR	3
MÜNDƏRİCAT	4
1. MƏZMUN VƏ SİSTEMİN İCMALI	6
1.1. Məzmun	6
1.2. Sistem icmalı	9
2. SİYASƏT ÇƏRÇİVƏSİ	13
3. ƏLAQƏLƏNDİRMƏ VƏ ƏMƏKDAŞLIQ	15
3.1. Əlaqələndirmə, əməkdaşlıq və yaxşı idarəetmənin təşviqi	15
3.2. Vətəndaş cəmiyyətinin əsas maraqlı tərəfləri	15
4. ƏSAS XİDMƏT VƏ FƏALİYYƏTLƏR	17
4.1. Gənclər üçün təhsil, təlim və iş yerində öyrənmə	19
4.2. İşsizlərə və ƏBTO-lara dəstək	22
4.3. İşçilər/Məşğul olanlar	22
5. MALİYYƏLƏŞDİRMƏ	24
6. ÇIXIŞ	25
7. TEXNOLOGİYADAN İSTİFADƏ	26
8. DAVAMLİ TƏKMİLLƏŞMƏ MƏDƏNİYYƏTİ ÇƏRÇİVƏSİNDƏ KARYERA İNKİŞAFINA DƏSTƏK XİDMƏTLƏRİNİN GÖSTƏRİLMƏSİ KEYFİYYƏTİ	27
8.1. Standartlar	27
8.2. İşçi heyəti	27
8.3. Məlumatların keyfiyyəti	28
8.4. Monitoring, qiymətləndirmə və siyasət rəyi	29
9. NƏTİCƏ VƏ TÖVSIYƏLƏR	30
10. ABREVIATURALARIN SİYAHISI	35
11. MASAÜSTÜ TƏDQIQAT ÜÇÜN İSTİFADƏ OLUNAN SƏNƏDLƏRİN SİYAHISI	36
İnternet səhifələr	36

1. MƏZMUN VƏ SİSTEMİN İCMALI

Ümumi məlumat

Təhsil, təlim və əmək bazarı sistemləri rəqəmsal transformasiya, qloballaşma, demoqrafik dəyişiklik, iqlim dəyişikliyi və COVID-19 pandemiyası kimi qlobal inkişafarla getdikcə daha çox üzləşir. Bütün bunlar insan həyatına və cəmiyyətə dərin təsir göstərir. Texnologiyanın, xüsusən də informasiya və kommunikasiya texnologiyalarının (İKT) inkişafı iqtisadi qloballaşmanı gücləndirdi və insanlar üçün yeni imkan və risklər yaratdı.

Qeyri-müəyyən nəticələri olan bu inkişaf arasında bəzi məqamlar şübhəsizdir: birincisi, sürətlə inkişaf edən dünya və dəyişən əmək bazarı fərdlərin həqiqi ömürboyu təhsilə almağını, dəyişikliklərin öhdəsindən gəlmək üçün yeni bacarıqlar əldə etməyi, mövcud sərişələrə uyğunlaşmağı və daha da inkişaf etdirməyi tələb edir. İkincisi, dəyişən əmək bazarı və gələcək perspektivlər haqqında etibarlı məlumatlara artan tələbat var. Bu məlumatlar fərdlərin mürəkkəb proses olan təhsil həyatından iş həyatına keçidini dəstəkləməyə kömək edir. Bu kontekstdə karyera inkişafı dəstəyinə hər zamankindən daha çox ehtiyac var. Eyni zamanda, karyera inkişafına dəstək (ömürboyu peşəyönümü, işçilər üçün karyera təhsili və karyera inkişafına dəstək) yeni şəraitə uyğunlaşmaqda çətinliklərlə üzləşir.

Bunun fonunda ATF Azərbaycan, Ermənistan, Gürcüstan və Ukraynada milli karyera inkişafına dəstək sistemlərinin vəziyyətini nəzərdən keçirir. Təhlillərin məqsədi karyera inkişafına dəstək sistemlərinin mövcud imkan və inkişaf potensiallarını, xidmət və siyasətlərini təsvir etmək, sistem yanaşmasında siyasət və təcrübənin təkmilləşdirilməsi barədə məlumat vermək, sistemin gələcək inkişafı və planlaşdırılması üçün ölkə prioritetlərinin seçilməsinə dəstək vermək və EU4Youth kimi davam etməkdə olan və gələcək Aİ və ATF fəaliyyətlərini məlumatlandırmaqdır. Təhlillərə konseptual yanaşma haqqında ətraflı məlumat üçün ATF-BƏT-in “Milli Karyera İnkişaf Sistemlərinin Hazırlanması” nəşrinə keçid edin¹.

Təhlil prosesinə ATF-nin koordinasiyası ilə yerli ekspertlər rəhbərlik edib. Prosesə aşağıdakılar daxildir: (a) masaüstü tədqiqat və fərdi məsləhətləşmə müsahibələri, (b) masaüstü tədqiqatın açıq sualları aydınlaşdırmaq üçün bütün müvafiq maraqlı tərəfləri cəlb edən milli məsləhətləşmə görüşü, Təhsil, Əmək və Gənclər nazirliklərinin, sosial tərəfdaşların nümayəndələrinin, gənclər təşkilatlarının, təcrübəçilərin, işəgötürən təşkilatların, sektor nümayəndələrinin, tədqiqatçıların müxtəlif fikirlərini dinləməklə təfərrüatlar əlavə etmək və stolüstü tədqiqat nəticələrini üç hissəyə bölmək, (c) hesabatın yekunlaşdırılması, tərcüməsi və paylanması, (d) sistemin gələcək inkişafında prioritet sahələrin müəyyən edilməsi üçün milli qurumlarla nəticələrin müzakirəsi, (e) təhlil edilən nəticələrin müzakirəsi və müəyyən edilmiş prioritet sahələrdə irəliləmək üçün geniş təsdiqləmə tədbiri və (f) həm ingilis, həm də azərbaycan dilində dərc olunan hesabatın yekun versiyası.

1.1. Məzmun

Azərbaycanın son on ildə qəbul edilmiş milli inkişaf strategiyaları və onların həyata keçirilməsi planlarında insan kapitalının inkişafı və effektiv sosial təminat sisteminin yaradılması iki əsas məsələ kimi vurğulanmışdır. ÖT vasitəsilə insan resurslarının inkişafının təmin edilməsi yeni milli sosial-iqtisadi sistemin sabit və firavan inkişafı üçün əsas amillərdən biridir.

2019-2030-cu illər üçün Azərbaycan Respublikasının Məşğulluq Strategiyasında vurğulanır ki, qloballaşma, yeni iş yerlərinin artması, müasir istehsal və idarəetmə texnologiyalarının tətbiqi, iş yerlərinin müasirləşdirilməsi yüksək səviyyəli sərişələrə malik yüksək bacarıqlı kadrlara ehtiyacı artırır və təhsil, təlim və bacarıqların inkişafı sahəsində sürətli təkmilləşdirmələrin həyata keçirilməsini zəruri edir. Strategiya, həmçinin nəticə əsaslı MKÇ-nin hazırlanması, sərişə əsaslı kurikulumların hazırlanmasına dəstək və qeyri-formal və informal təhsil vasitəsilə əldə edilmiş sərişələrin tanınması

¹ ATF-BƏT (2021): <https://www.etf.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/developing-national-career-development-support-systems>

sisteminin inkişafı üzrə fəaliyyətləri əhatə edir. Məqsəd əhalinin bütün qrupları üçün məşğulluq səviyyəsinin yüksəldilməsidir.

Hazırda ƏƏSMN və DMA işsizlərə, işaxtaranlara və gənclərə peşəyönümünün təmin edilməsində mərkəzi rol oynayır. Fəaliyyətlər Aktiv Məşğulluq Proqramına uyğun olaraq həyata keçirilir. Gənclərin fəal vətəndaşlığa hazırlanması, peşə və iş yerlərini azad şəkildə seçməsi üçün TN-nin konkret vəzifələri var. TN-in vəzifəsi təhsilalanların dövlət təhsil standartlarına uyğun bilik, bacarıq və səriştələrə yiyələnməsi üçün əlverişli mühiti təmin etməkdir. İqtisadiyyat nazirliyi bu səriştələrin əmək bazarında mənimsənilməsini planlaşdırmaq üçün məktəb və universitet məzunlarının səriştələrini nəzərə alır. ƏƏSMN işəgötürənlərin ehtiyaclarına uyğun olaraq onlara (bacarıqlı) ixtisaslı işçi qüvvəsi tapmaqda köməklik göstərərək cavab verir.

Azərbaycanda peşəyönümü milli siyasət kimi ÖT və ya milli məşğulluq strategiyalarına inteqrasiya olunmuş “gizli” element kimi təsvir edilir. Təlimat dəstəyi fəal əmək bazarı tədbirləri vasitəsilə həyata keçirilən məşğulluq strategiyalarında daha çox görünür. Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyasının həyata keçirilməsinə dair fəaliyyət planı səriştə əsaslı və şəxsiyyətyönümlü təhsil üçün məzmunun yaradılmasına yönəlib. Amma təhsilalanlara karyera idarəetmə bacarıqlarını (KİB)² əldə etməyə kömək edən tədbirlərə kifayət qədər diqqət yetirilmir. Karyera təhsili təhsilini dayandıranların, risk altında olan gənclərin, əmək bazarı və təhsildə olmayan (ƏBTO) şəxslərin sayını azaltmaq üçün profilaktik tədbirlər kompleksi kimi aşağı dəyərləndirilir. Bu, hər kəsə öz potensialını, səriştə və maraqlarını müəyyən etmək, təhsil, təlim və peşə ilə bağlı qərarlar qəbul etmək, bu potensial və bacarıqların öyrənilməsi və istifadə edildiyi iş və digər şəraitdə fərdi həyat yollarını idarə etmək səlahiyyətini vermir.

Müvafiq hüquqi akt və sənədlərin təhlili, eləcə də müsahibələr göstərir ki, Azərbaycanda peşəyönümü xidməti daha çox müxtəlif nazirliklərin (təhsil, məşğulluq və digər sahələr) “portfellərinin” bir hissəsi kimi görünür və nazirliklər daxilində və ya xaricində peşəyönümündən xüsusi olaraq məsul olan departament və ya bölmə (TN tabeliyində Peşə Təhsili üzrə Dövlət Agentliyi istisna olmaqla) yoxdur. Peşəyönümü üzrə nazirliklərarası əlaqə, əməkdaşlıq və koordinasiya üçün şəffaf mexanizm yoxdur. Peşəyönümü xidmətlərinin göstərilməsində sistemli yanaşmanı təsvir edən aydın göstəricilər yoxdur.

Karyera məsləhətçiləri üçün kvalifikasiya tələbləri yetərsizdir. Formal təhsil sistemində kvalifikasiya əldə etmək üçün praktiki təlim imkanları yoxdur. İKT-dən istifadə sistemin qurulması və xidmətin inteqrasiyası və ya peşəyönümü xidmətlərinə çıxışı genişləndirmək üçün istifadə edilmir. Göstərilən xidmətlərin keyfiyyət və effektivliyini qiymətləndirmək üçün hazırlanmış alət və prosedurlar mövcud deyil.

Son on ildə Azərbaycanda təhsil və məşğulluq sektorlarında peşəyönümlü xidmətlərin təkmilləşdirilməsi üçün donorlar tərəfindən maliyyələşdirilən bir neçə layihə həyata keçirilib. Amma layihələrin heç biri davam etməyib və onlar heç bir qurum tərəfindən həyata keçirilmir.

² Tərif üçün keçid edin: <https://www.etf.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/investing-career-guidance>

Cədvəl 1: 2020-2030-cu illər üçün Azərbaycan əhalisinin yaş strukturunun demografik profili

Yaş strukturu	2020 (%)	2025 (%)	2030 (%)
65+	7.3	9.4	12.5
30-64	47.9	49.1	47.3
15-19	21.3	17.8	19.5
0-14	23.5	23.8	20.8

Mənbə: Birləşmiş Millətlər Təşkilatı, İqtisadi və Sosial Məsələlər üzrə Departamenti, Əhali Bölməsi (2015). Dünya əhalisinin perspektivləri: 2015-ci ilin təftişi, əsas nəticələr və ilkin cədvəllər. İş sənədi No. ESA/P/WP.241.

2019-cu ildə ümumi məşğulluq səviyyəsi 95.2%³, rəsmi işsizlik səviyyəsi isə 4.8% olub (4.0% kişilər, 5.7% qadınlar). 2019-2020-ci illər arasında işsizlik COVID-19 pandemiyası səbəbindən artıb, gənclər arasında işsizlik (15-29 yaş) 11.2% olaraq yüksək qalıb (9.6% kişilər və 13.0% qadınlar üçün).

Cədvəl 2: Məşğulluq və işsizlik nisbətləri

	2019		2020	
	% kişilər	% qadınlar	% kişilər	% qadınlar
Ümumi məşğulluq nisbəti (15+ yaş qrupu)	96.0	94.3	94.0	91.6
Ümumi işsizlik nisbəti (15-29 yaş qrupu)	7.4	10.3	9.6	13.0

Mənbə: DSK

Əmək bazarı və təhsildə olmayan (ƏBTO) gənclərin (15-24 yaş) nisbəti 2019-cu ildə təxminən 17.7% təşkil edib. 2019-2030-cu illər üçün müəyyənləşdirilmiş məşğulluq strategiyası bu rəqəmi 2030-cu ilə qədər 15%-ə endirməyi hədəfləyir.

Mövcud ixtisaslı işçi heyətinin çatışmazlığının həlli ölkə iqtisadiyyatının şaxələndirilməsi üçün əsas məsələdir. 2018-ci ildə Aİ-Azərbaycan Biznes Mühiti Hesabatı Azərbaycanda iş aparən Aİ şirkətlərinin yalnız 32%-i ixtisaslı işçilərin mövcudluğundan razı olduqlarını bildirib.

Eyni zamanda, hər il əmək bazarına daxil olan gənclərin yüksək nisbətini nəzərə alaraq, Azərbaycanda işsizliyi (gənclər arasında) azaltmaq üçün bacarıq uyğunsuzluğunun aradan qaldırılması eyni dərəcədə vacibdir. Hər il orta məktəb məzunlarının təxminən 40%-i heç bir peşə təhsili olmadan əmək bazarına daxil olur, işlə təmin olunan insanların isə yalnız 32.5%-i (30,4% qadınlar) peşə təhsilinə malikdirlər.

Son statistik məlumatlara görə gənclər Azərbaycan əhalisinin 22,8%-ni və ya ölkə əhalisinin 2,3 milyonunu təşkil edirlər (15-29 yaş). Gənclərin 50,5%-i şəhərlərdə, 49,5%-i faizi kənd yerlərində yaşayır. Hazırda əhalinin 70%-dən az hissəsi 15-64 yaş arası əmək qabiliyyətli yaşdadır. Ən azı 2025-ci ilə qədər bu səviyyədə qalacağı təxmin edilir. Bu halda insan kapitalına, təhsilə və gənclərə olunan investisiyalar sabitliyin və uzunmüddətli iqtisadi dayanıqlığın təşviqi üçün əsas amillərdir.

2019-2030-cu illər üçün məşğulluq strategiyasında işsizlər arasında qadın və gənclərin nisbətinin yüksək olması əmək bazarının əsas problemlərindən biri kimi qeyd edilib.

³ Dövlət Statistika Komitəsi, 2020 – Əmək bazarının statistik məcmuəsi (səh. 23)

Son on ildə 15-24 yaşlı gənclər arasında işsizlik səviyyəsi azalaraq 2017-ci ildə 12.9%-ə (qadınlar arasında 14,9%) enib, bu da ölkə üzrə orta göstəricidən 2.6 dəfə yüksəkdir. 15-29 yaşlı gənclər arasında bu göstərici 2017-ci ildə 9.2% (qadınlar arasında 11.0%), yəni ölkə üzrə orta göstəricidən 1.8 dəfə yüksək olmuşdur.

İşçi qüvvəsi (əhalinin iqtisadi fəallığı) üzrə statistik sorğunun 2020-ci il nəticələrinə əsasən 15-29 yaşlı 137 800 gənc iqtisadi fəal, onlardan 1223.9 nəfəri işlə təmin olunan şəxslərdir. İşləyən gənclər arasında kişilər (661 600 nəfər) qadınlara (562 300 nəfər) nisbətən üstünlük təşkil edib. Sorğunun nəticələrinə görə, 15-29 yaşlı işsiz gənclərin sayı 154 100 nəfər, o cümlədən kişilər 69 900 nəfər, qadınlar 84 200 nəfər təşkil edib.

15-29 yaş arası işlə təmin olunan 154 100 gəncin 10.6%-i ali, 11.9%-i – orta ixtisas, 4.4%-i – ilk peşə, 59.5%-i – tam orta, 13.4%-i – ümumi orta, 0.2%-i – ibtidai təhsilə malikdir.

Cədvəl 3: 2020-ci ildə gənclər arasında işsizlik 11.2% təşkil edib

Yaş qrupları	İqtisadi fəal əhali		daxildir			
			Məşğul		İşsizlər	
	Ümumi	Qadınlar	Ümumi	Qadınlar	Ümumi	Qadınlar
Ümumi	5 252.5	2 567.5	92.8%	91.6%	7.2%	8.4%
15-19	107.6	48.0	84.6%	83.1%	15.4%	16.9%
20-24	500.9	234.2	85.0%	82.6%	15.0%	17.4%
25-29	769.5	364.3	91.9%	90.3%	8.1%	9.7%

Mənbə: DSK

2009-cu ilin siyahıyaalınmasına əsasən əhalinin 8.4%-ni tatlar, talışlar, ləzgilər, avarlar, ermənilər, türklər, kürdlər, molokanlar, ingiloylar, saxurlar, xınalıqlar, buduqlular, qırızlar, ruslar, ukraynalılar, gürcülər və digərləri kimi etnik azlıqlar təşkil edir. Əhalinin etnik qrupları üzrə ayrı-ayrılıqda işsizlik statistikasını aparılmır.

1.2. Sistem icmalı

Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi

ƏƏSMN yanında karyera inkişafına dəstəklə aşağıdakı müəssisələr məşğul olur:

ƏƏSMN-nin tabeliyində Əmək Bazarı və Sosial Müdafiə Məsələləri üzrə Milli Observatoriya	Bacarıqları və təlim ehtiyaclarını müəyyən edir
Dövlət Məşğulluq Agentliyi	Karyera inkişafına dəstək tədbirlərinin həyata keçirilməsini tərtib edir və əlaqələndirir
Regional Məşğulluq və DOST Mərkəzləri	Peşəyönümü və məsləhət xidmətləri göstərən 22 regional məşğulluq mərkəzi fəaliyyətdədir. DOST Mərkəzləri işsizlərə karyera məlumatları verir.
Regional Peşə Təlimi Mərkəzləri	Karyera inkişafı komponentini də əhatə edən və 6 aya qədər təlim kursları keçirən 4 regional peşə təlimi mərkəzi var. 2023-cü ildə 3 yeni regional təlim mərkəzinin açılması planlaşdırılır.

Əmək Bazarı və Sosial Müdafiə Məsələləri üzrə Milli Observatoriya (MBO)

MBO 2019-cu ildə publik hüquqi şəxs statusu ilə yaradılıb və 2020-ci ildə fəaliyyətə başlayıb. Observatoriyanın yaradılmasının səbəbi məşğulluqda daha yaxşı qərarların qəbul edilməsinə səbəb olacaq monitoring və proqnozlaşdırma sisteminin qurulması idi. MBO-nun əmək bazarındakı missiyası: I Hazırkı vəziyyətin qiymətləndirilməsi; II İnkişaf tendensiyalarının tədqiqi; III Monitoring; IV Siyasəti müəyyənləşdirənlər üçün daha səmərəli və əsaslı qərarların qəbul edilməsinə yönəlmiş təhlil və proqnozlaşdırma ilə məşğul olan publik hüquqi şəxs. MBO hesabatları dərc edə və əldə etdiyi nəticələr haqqında məlumat yaya bilər. MBO dövlət sifarişi ilə, eləcə də beynəlxalq və yerli donor təşkilatlar tərəfindən maliyyələşdirilən layihələr çərçivəsində analitik tədqiqat, təhlil və elmi tədqiqatlar həyata keçirə bilər. Observatoriya tərəfindən əldə edilən məlumatlar adətən geniş ictimaiyyətə yayılır və DMA və DOST idarələrində peşəyönümü xidmətləri üçün istifadə olunur.

MBO-nun siyasət gündəliyi peşəyönümü də daxil olmaqla ÖT üzrə ölkənin potensialını bu sahələrdə təkmilləşdirmək və gücləndirməkdən ibarətdir: I məlumatların toplanması (monitorinq, müşahidələr, sorğular); II təhlil və emal (ekspertlərdən ibarət qurum); III proqnozlaşdırma; IV tədqiqat və təkliflər üzrə müzakirə və dialoqların aparılması üçün platformanın yaradılması; V həll yollarının müəyyən edilməsi (təlim, təkliflər, öyrənmə və s.).

MBO ƏƏSMN-nin tabeliyindəki publik hüquqi şəxsdir, lakin yarı müstəqil təşkilatdır. Büdcəsi bir (1) milyon (m) AZN təşkil edir və ƏƏSMN yanında İşsizlikdən Sığorta Fondunun vəsaiti hesabına formalaşır. MBO-nun saxlanması üçün 2,6 milyon AZN vəsait ayrılıb. Observatoriya milli və (və ya) ictimai əhəmiyyət daşıyan fəaliyyətlərlə məşğul olur. Observatoriya nizamnamədə müəyyən edilmiş məqsədlərə nail olmaq üçün gəlir gətirən fəaliyyətlərlə məşğul ola bilər. MBO-nun müstəqil balans hesabatı, əmlakı, büdcəsi və bank hesabları, loqosu (emblem), nazirliyin adı və öz adı olan möhürü, digər müvafiq möhürləri və blankları var.

Dövlət Məşğulluq Mərkəzi

DMA ölkədə karyera inkişafına dəstək tədbirlərinin həyata keçirilməsini tərtib edir və əlaqələndirir. 2020-ci ildə DMA-nın Peşə hazırlığı və peşəyönümü departamenti nəzdində Peşəyönümü şöbəsi yaradılmış və bu ölkə ərazisində peşəyönümü (karyera bələdçiliyi) istiqamətində fəaliyyət göstərən funksional bölmələrdən biridir. 2022-ci il mart ayının 15-dən etibarən isə rəsmi olaraq DMA tabeliyində yaradılan Mərkəzi Karyera Filialı (MKF) karyera bələdçiliyi işinin aparılması və daha inkişaf etdirilməsi istiqamətində Peşəyönümü şöbəsinin işini davam etdirəcək.

Regional Məşğulluq və DOST Mərkəzləri

Regional Məşğulluq və DOST Mərkəzlərinin ömürboyu təhsil və yaşlıların təhsilində rolu: DMA-nın tabeliyində olan Regional Məşğulluq Mərkəzləri Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin Kollegiyasının Qərarı ilə təsdiq edilmiş və Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Dövlət Vergi Xidmətinin Ərazi Vergilər İdarəsi tərəfindən publik hüquqi şəxs kimi yenidən dövlət qeydiyyatına alınıb.

DMA və ya DOST Mərkəzlərinin yerli qurumları peşə təliminə cəlb olunmaq istəyən şəxslərin müraciətlərini qəbul edir, onları işaxtaran və işsiz kimi qeydiyyatına alır və peşə təlimini həyata keçirən müəssisəyə ("PTM"lər) göndərir. Bundan əlavə, DMA-nın yerli qurumları əlavə peşə təlimi keçən müəssisəni müəyyən edir, seçir, siyahısını təsdiq edir, müəssisəylə münasibətləri rəsmiləşdirir, siyahını dərc edir, peşə hazırlığı qrupunun formalaşdırılması və maliyyələşdirilməsi məqsədi ilə müvafiq sənədləri hazırlayır və təlimin monitorinqini həyata keçirir. DMA və DOST mərkəzlərinə müraciət ödənişsizdir. Mərkəzlər dövlət büdcəsindən maliyyələşir.

Peşə təlimi mərkəzləri

Peşə Təlimi Mərkəzinin rolu: DMA-nın tabeliyində olan Peşə Təlim Mərkəzləri əmək bazarının tələblərinə uyğun ixtisas (peşə) və (və ya) yeni ixtisasa (peşəyə) yiyələnmək üçün DMA və işəgötürənlərin, eləcə də digər müraciət edən şəxslərin sifarişi əsasında işaxtaran və işsiz şəxslərin

peşə təlimini həyata keçirir; Fiziki və hüquqi şəxslərin tələbi əsasında ödənişli qısamüddətli kurslar və tematik təlimlər təşkil edir (o cümlədən peşəyönümü üzrə fənn); Aidiyyəti dövlət qurumları ilə birlikdə qeyri-formal və informal üsullarla əldə edilmiş bacarıqların tanınması prosesində iştirak edir və qanunvericiliklə müəyyən edilmiş digər istiqamətlərdə fəaliyyət göstərir.

Peşə Təlim Mərkəzlərinin əsas rolu əmək bazarının tələblərinə uyğun müasir peşə və ixtisaslar üzrə keyfiyyətli təhsil verməklə qeydiyyatda olan işaxtaran və işsiz şəxslərin işlə təmin olunmasına kömək etməkdir. İşlə təmin olunan işaxtaranlar da DOST və DMA mərkəzlərinə müraciət edə bilərlər.

Təhsil nazirliyi

TN-nin⁴ vəzifəsi təhsilalanın müstəqil həyata hazırlanmasında və sərbəst şəkildə peşə seçimində öz istedad və bacarıqlarının reallaşdırılmasını, fəal vətəndaş mövqeyinin inkişafını, milli və ümumbəşəri dəyərlərə hörmət və tolerantlığı, hüquq və azadlıqları, müasir informasiya-kommunikasiya texnologiyalarından və digər texniki vasitələrdən sərbəst istifadəni, iqtisadi biliklərin əsaslarının mənimsənilməsini, bir və ya bir neçə xarici dildə ünsiyyət qurmağı və s. təmin etməkdir. TN peşəyönümü ilə bağlı işləri ümumi təhsil, peşə təhsili və ali təhsil kimi təhsil pillələrində həyata keçirir.

Ümumi təhsil

Təhsil nazirliyinin nəzdində fəaliyyət göstərən təhsil institutu peşəyönümü fəaliyyətini icra edən şəxslər üçün metodiki vəsait hazırlayıb və Azərbaycanın 4100 məktəbindən fəaliyyəti icra edən şəxslər (əsasən, məktəb psixoloqları) üçün onlayn və oflayn formatda təlimlər keçirir. Təlimin 2022-ci ilin fevral ayına qədər yekunlaşdırılması planlaşdırılır. Təlim başa çatdıqdan sonra ümumi təhsil pilləsinin bütün pillələrində: ibtidai təhsil, ümumi orta təhsil və tam orta təhsil üzrə peşəyönümü həyata keçiriləcək. Peşəyönümü fəaliyyətini icra edən şəxslər məktəb psixoloqları və müəllimləridir. Məktəb psixoloqları məktəblərin tam ştatlı əməkdaşlarıdır və şagirdlərin müxtəlif peşələrə olan maraqlarının müəyyən edilməsində əhəmiyyətli rol oynayırlar. Peşəyönümü həm tədris olunan fənlərin bir hissəsi kimi, həm də ayrıca tədbir (şirkətlərə səfərlər, təqdimatlar və s.) kimi inteqrasiya olunmuş formatda həyata keçirilir. Valideynlər şagirdlərin peşə maraqlarının və bacarıqlarının müəyyən edilməsinə cəlb oluna bilərlər.

2019-2020-ci tədris ilindən başlayaraq ümumi təhsil müəssisələrində ilkin sahibkarlıq vərdişlərinin aşılanması, əmək bazarının peşəkar təlim keçmiş işçi heyətiylə təmin edilməsi üçün peşə təmayüllü siniflər yaradılıb. Ümumi təhsil müəssisələrində peşə siniflərinin yaradılması həm də peşə təhsili müəssisələrinin cəlbediciliyinin aşağı olmasına qarşı mübarizə məqsədi daşıyırdı. Dərslər tam orta təhsil (X-XI siniflər) üçün nəzərdə tutulub. Kurslar bir il ərzində keçirilir və müvəffəqiyyətli məzunlar tam orta təhsili başa vurduqlarına dair sertifikat və attestat alırlar. Hazırda bu dərslər ölkə üzrə 80 məktəb və 124 sinifdə tədris olunur. Kurslara xidmət, tikinti və kənd təsərrüfatı sahələrindən peşələr daxildir. Məqsəd, sayı 110 məktəbə və 210 sinfə çatdırmaqdır. Bu kursların təsir təhlili Təhsil Müəssisəsi tərəfindən aparılır. Fəaliyyətlər PTDA ilə əlaqəli şəkildə həyata keçirilir.

Peşə təhsili

PTDA Agentliyi tələbələr, potensial tələbələr və məktəbdən işə keçən məzunlar üçün peşəyönümü və məsləhət xidmətləri göstərir, eləcə də işəgötürənlərlə əməkdaşlığı və s. təmin edir. Bu xidmətlər müəllimlər, təhsil və təlim işlərindən məsul olan direktor müavinləri tərəfindən həyata keçirilir. Potensial tələbələr üçün fəaliyyətlərə ümumtəhsil məktəblərinə səfərlər və məktəblər üçün açıq qapı tədbirlərinin təşkili, peşə təhsili müəssisələrinin tələbələri üçün isə şirkətlərə turlar, PTT tələbələri üçün təcrübə proqramlarının təşkili və s. daxildir. Agentlik DMA ilə əməkdaşlıq edərək 2021-ci ildə əmək yarmarkaları təşkil edib. Bu tədbirlərin növbəti illərdə də təkrarlanması gözlənilir.

BMTİP tərəfindən həyata keçirilən və Aİ tərəfindən maliyyələşdirilən “Gələcək üçün Peşə Təhsili və Təlimi: Azərbaycanda Qabaqcıl Peşə Təhsili Mərkəzlərinin yaradılmasına dəstək” (2020-2024) layihəsi

⁴ Təhsil haqqında qanun

çərçivəsində 7 pilot peşə təhsili müəssisəsi (3-ü rayonlarda, 4-ü Bakıda) öz müəssisələrində karyeraya dəstək mərkəzləri açmağı planlaşdırır.

Ali təhsil müəssisələri

“Ali təhsil haqqında” Qanun hələ də hazırlanma mərhələsindədir. Hazırda ATM-lərin əksəriyyəti müstəqil olaraq karyera mərkəzləri yaradıb və tələbələrə iş tapmaqda köməklik göstərirlər. Hazırda Azərbaycanda 40-ı dövlət və 11-i özəl olmaqla 51 universitet fəaliyyət göstərir. Karyera mərkəzləri karyera məsləhət xidmətləri göstərir, iş axtarmağa, CV-lərin hazırlanmasına, müsahibələrə hazırlaşmağa kömək edir və əmək yarmarkaları, şirkətlərə səfərlər və s. təşkil edir.

Gənclər və İdman Nazirliyi

Hazırda respublika üzrə 35 gənclər evi (mərkəzləri) fəaliyyət göstərir və onlardan beşi Bakıda Gənclər və İdman Nazirliyinin tabeliyindədir. Lakin peşəyönümü fəaliyyətləri haqqında məlumat yoxdur. 2019-cu ildə nazirlik əmək bazarında ən çox tələb olunan peşələr haqqında “Mənim ixtisasım” adlı 25 animasiya videoları hazırlayıb. Bu fəaliyyət gəncləri ən çox tələb olunan peşələr haqqında məlumatlandırmaq üçün peşəyönümü sahəsində həyata keçirilib.

İşəgötürən təşkilatlar və digər dövlət qurumları karyera inkişafı xidmətlərinin göstərilməsində fəal deyillər.

2. SIYASƏT ÇƏRÇİVƏSİ

BMT-nin Dayanıqlı İnkişaf təşəbbüslərini dəstəkləmək üçün Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2 fevral 2021-ci il tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş **“Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər”** də insan kapitalının inkişafı prioritet istiqamətlərdən biri kimi müəyyən edilib. Üçüncü prioritet **“Rəqabətli insan kapitalı və müasir innovasiyalar məkanı”**dır və bu prioritetlərin həyata keçirilməsi üçün fəaliyyət planları hazırlanır. Digər prioritetlərə dayanıqlı artan rəqabətqabiliyyətli iqtisadiyyat; dinamik, inklüziv və sosial ədalətə əsaslanan cəmiyyət; işğaldan azad olunmuş ərazilərə böyük qayıdış; təmiz ətraf mühit və **“yaşıl artım”** ölkəsi daxildir.

Prezidentin sərəncamı ilə təsdiq edilmiş **“Milli iqtisadiyyat və iqtisadiyyatın əsas sektorları üzrə Strateji Yol Xəritələri”**də ölkənin 2025-ci ilədək inkişaf hədəfləri və 2025-ci ildən sonrakı potensial hədəflər və onların həyata keçirilməsini təmin etmək üçün prioritetlər müəyyən edilib. İnsan kapitalının inkişafı Azərbaycan iqtisadiyyatının bütün komponentləri arasında əməkdaşlıq vasitəsilə rəqabət qabiliyyətinin gücləndirilməsi üçün strateji hədəflərdən biri kimi müəyyən edilib. İnsan kapitalı əmək məhsuldarlığının artırılmasında, davamlı iqtisadi artımda, istehsal və xidmət sektorunda rəqabət qabiliyyətinin artırılmasında və ölkənin global bazarlara inteqrasiyasında həlledici rol oynayır. Buna nail olmaq üçün təhsilin bütün pillələrində təlim vasitəsilə işçi heyətinin bilik və bacarıqlarının davamlı inkişafında, ixtisaslı işçi heyətinin hazırlığının əmək bazarının tələblərinə uyğunlaşdırılmasında, şirkətlər tərəfindən tədqiqat və inkişafa investisiyaların təşviqində və mövcud insan kapitalından səmərəli istifadədə keyfiyyətin artırılması tələb olunur. Bu, iki səviyyədə təmin ediləcək: (1) insan kapitalının formalaşması və inkişafı məqsədilə təhsilin bütün pillələrində keyfiyyətin artırılması; (2) insan kapitalının davamlı inkişafının və əmək məhsuldarlığının artırılması məqsədilə tədqiqat və inkişafa investisiyaların təşviqi.

Azərbaycan Respublikasında peşə təhsili və təliminin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsində (Prezidentin 2016-cı il 6 dekabr tarixli sərəncamı ilə təsdiq edilib) əsas diqqət 2025-ci ilədək qısa, orta və uzunmüddətli inkişafa yönəlib və yüksək ixtisaslı işçi heyəti bazasını tələb edəcək. Məqsədləri dəstəkləmək üçün təhsil və təlim sistemləri formal təhsil sistemini təkmilləşdirərək, yaşlılar üçün təhsil təminatını gücləndirərək və daha çox ÖT imkanları yaradaraq əsaslı dəyişikliklərə məruz qalmalıdır.

Azərbaycan Respublikasında peşə təhsili və təliminin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsində **“Ümumi təhsil müəssisələrində** peşəyönümü xidmətinin zəif aparılması” əsas problem kimi müəyyən edilib. **2025-ci ildən** sonrakı dövr üçün hədəflər bunlardır: **“Bu müddət ərzində peşəyönümü xidmətləri ümumi təhsil müəssisələrində effektiv şəkildə aparılacaq. İbtidai məktəblərdə təhsil məsləhətçiləri şagirdlərin kiçik yaşlarından müvafiq peşə təhsili müəssisələri və proqramlarını seçmələrini təmin etməlidirlər. Şagirdləri peşə təhsili ilə bağlı məlumatlarla təmin etmək üçün müxtəlif tədbir və müsabiqələr təşkil olunacaq. Şagirdlərin sənətkarlıq və peşə sahələri üzrə bacarıqları erkən yaşda qiymətləndiriləcək, tədris materialları və sistemləri rəqəmsallaşdırılacaq”**.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən qəbul edilmiş **“Azərbaycan gəncliyi 2017-2021-ci illərdə”** Dövlət Proqramı **“Gənclər arasında ixtisas və peşə seçimi, əmək bazarı və məşğulluq haqqında məlumatlılıq səviyyəsinin artırılmasını”** nəzərdə tutur. Bu, gənclərin peşəyönümü işini gücləndirmək, onların əmək bazarında ən çox tələb olunan peşə və ixtisaslar üzrə biliklərini genişləndirmək məqsədini daşıyır. Dövlət proqramının həyata keçirilməsindən gənclər və idman nazirliyi məsuldur. Əmək bazarında ən çox tələb olunan peşələr haqqında 25 animasiya videosu hazırlanıb.

“Azərbaycan gəncliyi 2017-2021-ci illərdə” Dövlət Proqramının həyata keçirilməsi məqsədilə **“Gənclər üçün peşəyönümü və karyera inkişafı üzrə metodiki vasitələrin hazırlanması və məsləhət xidmətlərinin təşkili”** Tədbirlər Planında gənclərin peşəyönümü ilə bağlı aşağıdakı tədbirlər müəyyən edilib (məsul qurumlar: ƏƏSMN, TN, GİN):

- gənclər üçün əmək yarmarkalarının təşkili (məsul qurum: ƏƏSMN; müddət: 2017-2021); hər il şəhər və rayonlarda 100-ə yaxın əmək yarmarkası təşkil olunur;

- peşəyönümünün gücləndirilməsi, əmək bazarında ən çox tələb olunan peşə və mütəxəssislər haqqında məlumatlılığın artırılması (məsul qurumlar: ƏƏSMN, TN, GİN; müddət: 2017-2021).

Peşəyönümü xidmətləri “Məşğulluq haqqında” qanunun 22-ci maddəsinə uyğun olaraq təşkil edilir. 22-ci maddənin həyata keçirilməsi üçün Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2019-cu il 11 iyun tarixli 266 nömrəli Qərarı ilə “Peşəyönümünə dair məsləhət xidmətlərinin göstərilməsi Qaydası” təsdiq edilmişdir. Qaydalar peşəyönümünə dair məsləhət xidmətlərinin göstərilməsinin istiqamət və üsullarını müəyyən edir. Xidmətlər işaxtaranlara və işləyənlərə, işsizlərə, tələbələrə, şagirdlərə və onların valideynlərinə təqdim olunur.

Hazırda peşəyönümü nazirlər kabinetinin 12 may 2020-ci il tarixli qərarı ilə təsdiq edilmiş **“Məşğulluq haqqında”** qanuna və **“Ümumi təhsil müəssisələrində peşəyönümü xidmətinin həyata keçirilməsi Qaydaları”**na uyğun olaraq DMA və təhsil müəssisələri tərəfindən həyata keçirilir. Qaydalara əsasən peşəyönümünün məqsədləri:

- peşə və ixtisaslar üzrə tələb olunan bilik, bacarıq və sərişlələr barədə tələbələri məlumatlandırmaq;
- tələbələrin peşə və ixtisas seçimi prosesində bilik, bacarıq və sərişlələrdən istifadə etmə bacarığını inkişaf etdirmək;
- tələbələri maraqlı, bacarıq, potensial və şəxsi keyfiyyətlərinə uyğun olaraq müvafiq ixtisas və peşə seçiminə yönəltmək və onlara peşəkar məsləhətlər vermək;
- insan kapitalının inkişafı üçün təhsil və əmək bazarı arasında əlaqəni və təhsildən əmək bazarına keçidi təmin etmək;
- işə başlamaq üçün tələb olunan minimum bacarıqların inkişafına kömək etmək;
- tələbələri karyera planlaması və ömürboyu təhsil imkanları haqqında məlumatlandırmaq;
- tələbələrə sahibkarlığa dair əsas bacarıqları aşılamaq və onları gələcəkdə öz iş yerlərini yaratmağa həvəsləndirmək;
- ümumi təhsil müəssisələrində peşə təhsili ilə bağlı tələbələrin əsas bilik və bacarıqlarını inkişaf etdirmək, bununla da onlara karyera planlaşdırılmasında sərbəst seçim imkanı vermək.

Qaydalara həmçinin məktəbdə peşəyönümü fəaliyyətinin təşkili və məktəblərdə peşə təmayüllü siniflərin formalaşdırılması daxildir.

“Məşğulluq haqqında” qanunun 22-ci maddəsi peşəyönümü xidmətin təşkili ilə bağlıdır. Bu maddəyə uyğun olaraq müvafiq müəssisə tələbə, şagird, işaxtaran və işsizlər üçün peşəyönümü fəaliyyətinin təşkili, onların təhsil, bacarıq və şəxsi keyfiyyətlərinə uyğun peşə və ixtisas seçiminə köməklik göstərmək məqsədilə müsahibə və testlər keçirir və onların maraqlarının formalaşmasına yönəlmiş məsləhət xidmətləri göstərir.

Yuxarıda qeyd olunan hüquqi-normativ sənədlərdə peşəyönümü və məsləhətinin tərifi yoxdur. Peşəyönümü və məsləhət xidmətlərinin əlaqələndirilməsi, monitorinqi və qiymətləndirilməsi mexanizmləri yoxdur.

3. ƏLAQƏLƏNDİRMƏ VƏ ƏMƏKDAŞLIQ

3.1. Əlaqələndirmə, əməkdaşlıq və yaxşı idarəetmənin təşviqi

Hal-hazırda peşəyönümü xidmətlərini planlaşdırmaq və təmin etmək üçün məsul qurumlar, maraqlı tərəflər, işəgötürənlər və digər əlaqəli tərəflər arasında sistemli ünsiyyət və əlaqələndirmə mexanizmi mövcud deyil. Hazırda ƏƏSMN və DMA işsizlərə, işaxtaranlara və gənclərə peşəyönümü xidmətlərinin göstərilməsində mərkəzi rol oynayır. Tədbirlər Aktiv Məşğulluq Proqramına uyğun olaraq həyata keçirilir. Gəncləri fəal vətəndaşlığa hazırlamaq, peşə və məşğulluq növünü sərbəst seçmək üçün TN-nin özünəməxsus vəzifələri vardır.

Dövlət Məşğulluq Agentliyi TN, iqtisadiyyat nazirliyi və digər aidiyyəti nazirliklər, işəgötürənlər və sahibkarlar konfederasiyası, həmkarlar ittifaqları, yerli icra və özünüidarəetmə orqanları ilə müntəzəm və xüsusi görüşlər vasitəsilə əməkdaşlıq edir. “Məşğulluq haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa əsasən DMA Xidmətin illik fəaliyyətini müəyyən edən milli məşğulluq proqramının layihəsini hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə təqdim edir. Qanuna əsasən əmək və əhəlinin sosial müdafiəsi nazirliyi, yerli özünüidarəetmə orqanları, işəgötürən təşkilatlar və həmkarlar ittifaqları məşğulluğa köməklik göstərmək üçün milli və regional məşğulluq proqramları hazırlayır. Bu proqramlar iqtisadi və sosial inkişaf proqnozlarının göstəricilərinə əsaslanır. Milli Məşğulluq Proqramı Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti, regional məşğulluq proqramları isə yerli icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən təsdiq edilir.

Məşğulluq proqramlarında peşəyönümü və məsləhət fəaliyyətlərinin rolları xüsusi olaraq vurğulanmır. Məşğulluq planlarında ilk növbədə aktiv məşğulluq tədbirlərinin həyata keçirilməsi vurğulanır. Peşəyönümünün məzmunu daha çox əmək bazarında vakansiya yerləri haqqında məlumatların verilməsinə aiddir, hansı ki, peşəyönümü xidmətləri üzrə əhatəli məzmun sayıla bilməz.

Yalnız ümumi təhsil sahəsində peşəyönümü xidmətlərinin planlaşdırılmasında və göstərilməsində cəlb olunan tərəflər arasında ünsiyyət, əməkdaşlıq və əlaqələndirmə mexanizmi “Ümumi təhsil müəssisələrində peşəyönümü xidmətinin həyata keçirilməsi Qaydaları” ilə müəyyən edilir. Qaydalara əsasən təlim Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi ilə razılaşdırılmaqla ümumi təhsil müəssisələrinin pedaqoji işçiləri (qrup üzrə təyin edilmiş koordinator), qeyri-hökumət təşkilatları və özəl müəssisələr tərəfindən həyata keçirilir. Ümumi təhsilin müxtəlif pillələrində təhsil alan uşaqların yaş xüsusiyyətləri nəzərə alınaraq tələbələrin iştirakı ilə mütəmadi olaraq maarifləndirmə tədbirləri təşkil olunur. Bu tədbirlərə peşələr haqqında məlumatlar, müxtəlif sahələr üzrə peşəkarların təqdimatları, şirkətlərə səfərlər və s. daxildir. Fəaliyyətlər pedaqoji şuralarda (müəllimlər və məktəb menecerləri şurası) müzakirə edilir və illik fəaliyyət planına daxil edilir. (Maddə 3.2 və 3.3.).

3.2. Vətəndaş cəmiyyətinin əsas maraqlı tərəfləri

Almaniya Beynəlxalq Əməkdaşlıq Cəmiyyəti (GİZ) 2018-ci ildə “Məşğulluq mərkəzləri və peşə məktəblərinin mütəxəssisləri üçün peşəyönümü üzrə potensialın gücləndirilməsi” adlı təlim keçirib. 2018-ci ilin yanvar ayında layihəyə Məşğulluq Mərkəzlərində (ƏƏSMN) və PTDA-da peşəyönümü fəaliyyətini icra edən şəxslərin potensialının qiymətləndirilməsi daxil edilib və bu, TPTT və məşğulluq üzrə beynəlxalq ekspertlə müqavilə əsasında həyata keçirilib. Qiymətləndirmə zamanı tərəfdaşlarla (Bakı və regionlardan 10-a yaxın məşğulluq mərkəzi, 5 PTT məktəbi və 2 PTM) təlimin ehtiyacları və strukturu müzakirə edilmişdir. Bu bölmə maraqlı tərəflər arasında rəsmi əlaqələndirmə, strateji liderlik, idarəetmə və əməkdaşlıqla bağlı aspektləri təfərrüatlandırır.

Nəticələr əsasında 9 günlük təlim üçün modullar hazırlanmış və peşəyönümü fəaliyyətiylə məşğul olan hədəf qrupa təqdim edilmişdir. Təlimin birinci sessiyası 27 fevral – 2 mart, ikinci sessiyası isə 2-6 aprel 2018-ci il tarixlərində keçirilib. Təlimdə məşğulluq mərkəzlərinin peşəyönümü üzrə mütəxəssisləri və PTT məktəblərinin müəllimləri iştirak ediblər.

İşəgötürənlər Konfederasiyası tərəfindən 2016-cı ildə TN-nin dəstəyi ilə “Profession guidance” layihəsi başlayıb. Layihə çərçivəsində Bakı və Gəncə şəhərindəki ondan çox ümumi təhsil müəssisəsində 9-11-ci sinif şagirdləri üçün seminarlar təşkil edilib, daha sonra Lənkəran və Xaçmaz rayonlarına da

şamil edilib. Seminarların məqsədi təhsilalanlara maraq və potensiallarına, eləcə də əmək bazarının ehtiyaclarına uyğun olaraq karyera yolunu seçməkdə köməklik etmək olub. Müxtəlif peşə sahələrindən dəvət olunmuş mütəxəssislər seminarlar keçirib və müəssisələrə səfərlər təşkil edilmişdir. İşəgötürənlər Konfederasiyası “Gələcək peşələrin atlası” adlı proqram təminatının rus dilindən Azərbaycan dilinə (Rus proqram təminatı) tərcüməsinə dəstək verir və bu proqram yaxın aylarda təhsil nazirliyinə təqdim olunacaq.

Azərbaycan Gənclərinin Nailiyyəti gənclər üçün peşəyönümü və inkişaf sahəsində müxtəlif layihələr həyata keçirib. Bəzi fəaliyyətlərə daxildir:

- Gələcəyi qur: Orta məktəb şagirdləri üçün karyera planlaması və inkişafı - Layihə Chevron Xəzər tərəfindən dəstəklənir və 2015-2019-cu tədris ili ərzində 2047-dən çox tələbə cəlb edilib. 2017-2018-ci tədris ilindən başlayaraq layihə “Məktəbin Dostları” ilə birgə təşkil olunub və ümumilikdə 60 tələbə-təlimçi cəlb edilib. Layihənin məqsədi gəncləri gələcək karyeralarına hazırlamaq, onların peşəkar bacarıqlarını inkişaf etdirmək və gəncləri öz bizneslərini idarə etməyə həvəsləndirmək olub;
- Gənclərin Liderlik və Peşəkar İnkişafı – layihə (2019-2020) Aİ və UNICEF tərəfindən maliyyələşdirilib. Layihənin əsas məqsədi gənclərin peşə bacarıqlarının və məşğulluq imkanlarının artırılması olub. Layihə Azərbaycan Respublikasının Gənclər və İdman Nazirliyi, Gənclər Fondu və BMT-nin Əhali Fondu ilə birgə amakdaşılıqla həyata keçirilib. Layihə Binəqədi, Xəzər Rayon Gənclər Evi, Mingəçevir Şəhər Gənclər Evi, Şəmkir, Biləsuvar və Qazax Gənclərin İnkişaf və Karyera Mərkəzləri ilə sıx əməkdaşlıq edib. GLPI layihəsi işə hazırlıq və karyera planlamasını artırmaq üçün müxtəlif yaş qruplarından 1500 gənci, maliyyə savadlılığı və sahibkarlıq üçün isə 240 gənci bir araya toplayıb.
- Azərbaycan “Intern Academy” Layihəsi: “Intern Academy” Azərbaycan Respublikasının Gənclər Fondu və UNICEF-in Azərbaycankı nümayəndəliyi tərəfindən yaradılmışdır. Layihənin məqsədi Azərbaycanda təcrübə proqramlarının sayını artıraraq, müxtəlif təşkilatları cəlb edərək və yerli bazar üçün əsas işçi heyətini hazırlayaraq gənclərin bilik və bacarıqlarına uyğun iş təcrübəsini təmin etmək və beləliklə onların məşğulluğuna dəstək olmaqdır. Layihə çərçivəsində seçilmiş təcrübəçilər “Intern Academy” vasitəsilə Azərbaycanda iş təcrübəsi əldə etmək üçün əməkdaşlıq edən təşkilatlara göndərilir. Əlilliyi olan şəxslərin layihədə iştirak etməsi dəstəklənir. Müddətin sonunda təcrübəçilər “Intern Academy”, təsisçi qurum və tərəfdaş təşkilatlar tərəfindən qiymətləndirilir.

4. ƏSAS XİDMƏT VƏ FƏALİYYƏTLƏR

DMA-nın peşəyönümü sahəsində əsas fəaliyyəti ümumi təhsil müəssisələrində və DMA idarələrində göstərilən peşəyönümü xidmətləridir. Masaüstü tədqiqatlar göstərir ki, 2018-ci ildə 118 138, 2019-cu ildə isə 134 760 şəxsə peşəyönümü xidməti göstərilib. Bu, 2018-ci ildə (5 133 000) və 2019-cu ildə (5 190 000) müvafiq olaraq iqtisadi fəal əhalinin 2,3%-ni və 2,6%-ni təşkil edib. Peşəyönümü xidmətlərinin benefisiarları adətən əmək bazarında mövcud vəziyyətlə bağlı təqdimatlar etmək üçün könüllü olanlar və işəgötürənlər tərəfindən peşə seçimi üsulları, ən çox tələb olunan peşə və ixtisaslar haqqında məlumatlandırılan işaxtaranlar və tələbələr olub.

COVID-19 pandemiyası ilə əlaqədar DMA pandemiya zamanı fərdlərin şəxsi və peşəkar inkişafına kömək etmək, hədəf qrupları üçün peşəyönümü xidmətlərin mövcudluğunu, göstərilən xidmətlərin keyfiyyətini və sorğunun operativ cavablandırılmasını təmin etmək məqsədi daşıyan və onlayn dəstək xidməti olan “**Alo Karyera**”-ni istifadəyə verib. 250 iştirakçı ilə 5 vebinar keçirilmiş, 734 şəxs bu xidmətlərdən istifadə etmiş və 1 332 fərdi görüş keçirilmişdir. Hazırda müştəri məmnuniyyəti 98%-dən yuxarıdır. Dəstək xidmətlərinin məqsədləri aşağıdakılardır:

- karyera planlaması, hədəflərin müəyyən edilməsi,
- peşə seçimi,
- əmək bazarı və iş axtarışı,
- tövsiyələrin verilməsi və CV-lərin hazırlanmasının qiymətləndirilməsi,
- iş mü sahiblərinə hazırlığa lazımi köməklik göstərmək.

“**Bacar**” (bacarıq öyrənmək) DMA-nın peşəyönümü komponentini əhatə edən başqa bir xidmətdir. “Bacar” üç komponentdən ibarət onlayn platforma olacaq: karyera yollarının seçilməsində özünüməşğulluq və elektron proseslər üzrə təlim; xüsusi innovativ yanaşmalar (onlayn testlər) və simulyatorlardan istifadə edərək onlayn peşəyönümü və peşə hazırlığı. Layihənin peşəyönümü komponentinə peşələr, peşə diaqnostikası və karyera seçiminə dəstək haqqında məlumatlar daxildir. Əsas hədəf qrupa ölkə üzrə işsizlər və işaxtaranlar daxildir.

2020-ci ilin sentyabr ayından bugünə qədər pandemiya şəraitini də nəzərə alaraq 2000-dən çox şəxsə peşəyönümü məsləhəti xidməti göstərilmişdir. Azərbaycanda ilk dəfə olaraq 2021-ci ilin dekabr ayının 8-də “Azərbaycan Karyera İnkişaf Forum”u keçirilmişdir. Bundan əlavə aktiv olaraq şagird, tələbə və onların valideynləri, həmçinin, işsiz və işaxtaran şəxslər ilə müxtəlif layihələr çərçivəsində işlər davam etdirilib.

Ümumi təhsil müəssisələrində peşəyönümü xidməti təhsil nazirliyi tərəfindən təsdiq edilmiş nümunəvi fəaliyyət planına uyğun olaraq həyata keçirilir. Fəaliyyətlər xidmətlərə ayrılan dəqiq saatları qeyd etmədən bütün sinflər üzrə tədris ilini əhatə edir. Fəaliyyət planına altı əsas əlaqələndirici məqam daxildir:

1. Pedaqoji şura tərəfindən fəaliyyətin təşkili. Bu mərhələdə peşəyönümü koordinatorları təyin edilir və nümunəvi fəaliyyət planı əsasında fəaliyyət planı hazırlanır. Bu, adətən tədris ili başlamazdan əvvəl həyata keçirilir.
2. Maarifləndirmə tədbirlərinə müxtəlif peşələr haqqında məlumatlar (fənn müəllimləri tərəfindən), peşələr haqqında oyun və müsabiqələr (koordinatorlar, gənclər birliklərinin rəhbərləri tərəfindən), valideynlərin peşə və peşələrin xüsusiyyətləri haqqında təqdimatlar daxildir. Bu istiqamətə müxtəlif şirkətlərə ekskursiyalar da daxildir.
3. Peşə maraq və bacarıqlarının müəyyən edilməsi. Bu fəaliyyətlər koordinator və məktəb psixoloqları tərəfindən həyata keçirilir. Bura təhsilalanların fərdi və psixoloji xüsusiyyətlərinin, onların sahibkarlığa maraqlarının və peşə istiqamətlərinin müəyyən edilməsi daxildir. Nəticələr təhsilalanların valideynləri ilə müzakirə oluna bilər.

4. Diaqnostik fəaliyyətlər: bu fəaliyyətlər hər tədris ilinin əvvəlində bütün siniflər üzrə həyata keçirilir. Bura təhsilalanların fərdi və psixoloji xüsusiyyətlərinin müəyyən edilməsi, şagirdlərin şəxsi karyera portfelinin inkişafı üçün bütün ümumi təhsil müddətində istifadə olunan və hər il yenilənən sorğu və testlər daxildir.
5. Məsləhət xidmətləri: bu fəaliyyətlərə diaqnostik tədbirlərin nəticələrinə əsasən şagirdlərin maraq və bacarıqlarına uyğun qruplaşdırılması, AT, orta ixtisas təhsili və peşə təhsili müəssisələrində təklif olunan proqramlar barədə məlumatlandırılması daxildir. Karyera planlaması və əmək bazarında perspektivlərin müəyyən edilməsi üçün fərdi və/və ya qrup məsləhətləşmələri aparılır.
6. Təlim fəaliyyətləri: bu fəaliyyətlərə peşəyönümlü kursların yaradılması, peşə təhsili müəssisələri ilə əməkdaşlıq, qiymətləndirmə və sertifikatlaşdırma ilə iş bacarığı və biliklərinin əldə edilməsi modulları üzrə təlimlər daxildir. Bu fəaliyyətlər tam orta təhsil mərhələsini əhatə edir.

Peşə təhsilində peşəyönümü müəllimlər və təlim-tərbiyədən məsul direktor müavinləri tərəfindən həyata keçirilir. Bura ümumi təhsil məktəblərinə səfərlər, işəgötürənlər və məktəblər üçün açıq qapı günü tədbirlərinin və şirkətlərə turların təşkili, PTT tələbələri üçün təcrübə proqramlarının təşkili və s. daxildir. Hazırda bu məqsəd üçün təyin olunmuş xüsusi işçi heyəti yoxdur. “Gələcək üçün Peşə Təhsili və Təlimi: Azərbaycanda Qabaqcıl Peşə Təhsili Mərkəzlərinin yaradılmasına dəstək” (2020-2024) layihə çərçivəsində 7 pilot peşə təhsili mərkəzində karyeraya dəstək mərkəzlərinin açılması planlaşdırılır. Bu mərkəzlərdə peşəyönümü və məsləhətləşmə xidmətlərindən məsul olan işçi heyəti olacaq.

Ali təhsil müəssisələrində (ATM-lər) vəziyyət fərqlidir. Hazırda Azərbaycanda 51 ali təhsil müəssisəsi fəaliyyət göstərir. Müstəqil qurumlar kimi bəzi ATM-lər tələbələrə gələcək karyera yollarında və əlavə təhsillərində kömək etmək üçün yaxşı fəaliyyət göstərən karyera mərkəzləri yaradıblar. Onlardan bəziləri aşağıdakı cədvəldə qeyd edilmişdir.

Universitetlərdə karyera inkişafı, əlavə təhsil və ÖT imkanları haqqında məlumatlar universitetlərin rəsmi internet səhifələri vasitəsilə toplanmışdır:

Ali təhsil müəssisələri	Karyera məsləhəti və əlavə təhsil
Təhsil nazirliyinin tabeliyində olan universitetlər	
Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti	Karyera Mərkəzi Distant, qiyabi və əlavə təhsil mərkəzinin nəzdində Əlavə Təhsil Şöbəsi
Bakı Dövlət Universiteti	Karyera Planlama Mərkəzi
Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universiteti	Məzun-Karyera Mərkəzi
Azərbaycan Dövlət Pedagoji Universiteti	Davamlı Təhsil və Təlim Şöbəsi
Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universiteti	Təcrübə və karyera mərkəzi İxtisasartırma fakültəsi
Azərbaycan Dillər Universiteti	Əlavə təhsil və təcrübə fakültəsi Germanistika İnstitutu / Höte və Şiller mərkəzi Konfutsi İnstitutu Digər dil və mədəniyyət mərkəzləri
Bakı Slavyan Universiteti	Təcrübə və məzunların karyera inkişafı şöbəsi
Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyası	Əlavə Təhsil Şöbəsi

Bakı Mühəndislik Universiteti	Müəssisələrlə əlaqələr və karyera departamenti
Sumqayıt Dövlət Universiteti	Karyera Mərkəzi
Lənkəran Dövlət Universiteti	Təcrübə, potensial inkişaf və karyera bölməsi
Gəncə Dövlət Universiteti	Təcrübə və karyera mərkəzi Əlavə Təhsil Fakültəsi
Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyası	Karyera Mərkəzi
Özəl Ali Təhsil Müəssisələri	
Qərbi Kaspi Universiteti	Təlim Mərkəzləri
Digər nazirlik və komitələrin tabeliyində olan ali təhsil müəssisələri	
Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyası	İxtisasartırma kursları
ADA Universiteti	Karyera İdarəetmə Mərkəzi
Bakı Ali Neft Məktəbi	Ömürboyu Təhsil Fakültəsi
Azərbaycan Turizm və Menecment Universiteti	Karyera və kommunikasiya şöbəsi
Xüsusi təyinatlı ali təhsil müəssisələri	
Dövlət Gömrük Komitəsinin Akademiyası	Ömürboyu Təhsil şöbəsi

Mənbə: Universitetlərin rəsmi internet səhifələri

2018-ci ilin noyabr ayında Azərbaycan Respublikası Gənclər Fondunun nəzdində Gənclərin İnkişaf və Karyera Mərkəzi fəaliyyətə başlayıb. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 1 oktyabr 2019-cu il tarixli sərəncamına əsasən dövlət gənclər siyasətinə uyğun olaraq şəhər və rayonlarda yaşayan gənc vətəndaşların hərtərəfli inkişafını təmin etmək məqsədilə Heydər Əliyev Mərkəzlərində Gənclərin İnkişaf və Karyera Mərkəzi idarələrinin açılması qərara alınıb. Hazırda bu mərkəzlər Azərbaycanda 52 mərkəzdə fəaliyyət göstərir. 2019-cu ildə Gənclərin İnkişaf və Karyera Mərkəzinin yaradılması üçün Azərbaycan Respublikası Prezidentinin ehtiyat fondundan Azərbaycan Respublikasının Gənclər Fonduna 4 milyon manat ayrılıb. Gənclər fondu publik hüquqi şəxsdir.

Gənclərin Nailiyyəti QHT gənclərin peşə bacarıqlarının və məşğulluq imkanlarının artırılması məqsədilə Azərbaycan Respublikasının Gənclər və İdman Nazirliyi, Gənclər Fondu və BMT-nin Əhali Fondu ilə birgə layihə (2019-2020) həyata keçirib. Müxtəlif gənclər mərkəzləri ilə əməkdaşlıq çərçivəsində layihə işə hazırlığın artırılması, maliyyə savadlılığı və sahibkarlıq kimi mövzuları əhatə edib.

4.1. Gənclər üçün təhsil, təlim və iş yerində öyrənmə

“Ümumi təhsil haqqında” qanuna əsasən ümumi təhsil müəssisələrinin vəzifələrindən biri də şagirdlərə peşəyönümü xidmətlərini göstərməsidir. Məqsəd şagirdləri peşə seçiminə və məşğulluğa hazırlamaqdır. Şagirdləri əmək bazarı və peşələr haqqında məlumatlandırmaq üçün DMA və TN tərəfindən iki müxtəlif fəaliyyət təşkil edilir.

DMA ən azı ayda bir dəfə ümumi təhsil müəssisələrinə səfərlər təşkil edir. Təlim keçirilmiş mütəxəssislər ümumi təhsil müəssisələrinin şagirdləri üçün peşəyönümü xidmətləri göstərirlər. Bu, 2020-ci ildə qəbul edilmiş **“Ümumi təhsil müəssisələrində peşəyönümü xidmətinin həyata keçirilməsi Qaydası”**na uyğun olaraq həyata keçirilir. Qaydalara peşəyönümün məqsədləri və təşkili daxildir. Məqsədlər aşağıdakılardır:

- tələbələrin peşə və ixtisaslar üzrə tələb olunan bilik, bacarıq və səriştələr barədə məlumatlandırılması;
- tələbələrin ixtisas və peşə seçimi prosesində bilik, bacarıq və səriştələrdən istifadə etmə bacarığının inkişafı;
- tələbələrin maraq, bacarıq, potensial və şəxsi keyfiyyətlərinə uyğun olaraq müvafiq ixtisas və peşə seçiminə yönəlmək və onlara peşəkar məsləhətlər vermək;
- insan kapitalının inkişafı üçün təhsil və əmək bazarı arasında əlaqənin təmin edilməsi və təhsildən əmək bazarına keçidin təmin edilməsinə dair məlumatların həyata keçirilməsi;
- işə başlamaq üçün tələb olunan minimum bacarıqların formalaşmasına köməklik göstərmək;
- tələbələri karyera planlaması və ömürboyu təhsil imkanları haqqında məlumatlandırmaq;
- tələbələrə əsas sahibkarlıq bacarıqlarının aşılması və onları gələcəkdə öz iş yerlərini yaratmağa həvəsləndirmək;
- tələbələrə peşə planlaşdırılmasında sərbəst seçim imkanı verməklə ümumi təhsil səviyyəsində peşə təhsili ilə bağlı əsas bilik və bacarıqların inkişafı.

Təşkil qaydalarına aşağıdakı fəaliyyətlər və onların təşkili ilə bağlı təlimat qeydləri daxildir:

- maarifləndirmə fəaliyyəti: şagirdlərin yaş qruplarını nəzərə alaraq peşələr haqqında məlumatlandırma;
- peşə maraq və qabiliyyətləri haqqında məlumatın əldə edilməsi: bu fəaliyyətlərə pedaqoji əməkdaşlar və valideynlər daxildir. Mütəxəssislər şagirdlərin fərdi və psixoloji xüsusiyyətləri ilə tanış olurlar;
- diaqnostik tədbirlər: şagirdlərin motivasiyasını, bacarıq və maraqlarını müəyyən etmək üçün test və sorğuların keçirilməsi;
- tələbələrin maraq və potensiallarına uyğun olaraq ali təhsil, orta ixtisas təhsili və peşə təhsili proqramları haqqında məlumatlandırılması;
- təlim fəaliyyətləri: Bu fəaliyyətlər əmək bazarında lazım olan praktiki bacarıqları inkişaf etdirməyə yönəlib. Bu mövzular kurikulumda fənlərin və sinifdənkənar fəaliyyətlərin məzmununa daxil edilmişdir.

Eyni zamanda, TN ümumi təhsil müəssisələrində peşəyönümü xidmətləri göstərir. Bu məqsədlə təhsil nazirliyinin nəzdində fəaliyyət göstərən təhsil institutu peşəyönümü fəaliyyətini icra edən şəxslər üçün metodiki vəsait hazırlayıb və Azərbaycan məktəblərindən 4100 peşəyönümü fəaliyyətini icra edən şəxslər (əsasən, məktəb psixoloqları) üçün onlayn və oflayn rejimdə təlimlər həyata keçirir. Peşəyönümü ümumi təhsilin bütün pillələrində həyata keçirilir: ibtidai təhsil, ümumi orta təhsil və tam orta təhsil. Bu vəsaitə peşəyönümü üzrə məsləhətçilərin məqsədləri, məzmunu və vəzifələri, peşəyönümü xidmətlərin təşkili, eləcə də diaqnostika üçün peşə maraq və motivləri haqqında məlumatlar daxildir.

Məqsəd, məzmun və vəzifələrə peşəyönümünün hüquqi əsasları, karyera seçiminə təsir edən amillər, peşəyönümü fəaliyyətinin prinsipləri və yeni peşələrin peşəyönümünə daxil edilməsi daxildir.

Prinsiplərə daxildir:

- Peşəyönümünün ictimai əhəmiyyəti;
- Peşəyönümünün elmi xarakteri;
- Dərk etmə prinsipi;
- Şagirdlərin yaş xüsusiyyətlərinin nəzərə alınması;
- Şagirdlərin fərdi xüsusiyyətlərinin nəzərə alınması;
- Sistemli və ardıcıl yanaşma;
- Ardıcılıq prinsipi;
- Fərdin potensial və qabiliyyətlərinin seçilmiş peşənin tələblərinə uyğunluğu prinsipi;
- Müstəqillik və seçim azadlığı;
- Əmək bazarı tələblərinin nəzərə alınması.

Peşəyönümü xidmətlərin təşkilinə təşkil üsulları, planlaşdırma, karyera planlaşdırma və s. mövzular üzrə tövsiyələr daxildir. Diaqnostikaya peşə seçimi motivlərinin müəyyən edilməsi üsulları, şagirdlərin maraqlarının müəyyənləşdirilməsi və valideynlərlə işin təşkili üsulları daxildir.

“Peşə təhsili haqqında” qanunda peşəyönümü xidmətləri qeyd olunmasa da, bu istiqamətdə müxtəlif tədbirlər həyata keçirilir. PTDA və DMA-nın birgə əməkdaşlığı ilə iş sərqi və yarmarkalar təşkil edilir. Bu aktiv əmək bazarı proqramları peşə təhsili müəssisələrinin tələbələrinə karyera məlumatı verir və işəgötürənləri tələbələrin potensialları haqqında məlumatlandırır. Aİ tərəfindən maliyyələşdirilən və BMT-nin İnkişaf Proqramı tərəfindən həyata keçirilən “Gələcək üçün Peşə Təhsili və Təlimi: Azərbaycanda Qabaqcıl Peşə Təhsili Mərkəzlərinin yaradılmasına dəstək” (2020-2024) layihəsi çərçivəsində 7 pilot peşə təhsili mərkəzində (Bakı, Gəncə, Cəlilabad və Şəkiddə) karyeraya dəstək mərkəzlərinin açılması planlaşdırılır. Bu məqsədlər üçün 2021-ci ilin iyul ayında PTT mərkəzlərində karyera koordinatorları üçün bacarıq və potensialın artırılması üzrə təlimlər, vebinarlar və komanda qurma tapşırıqları təşkil edilmişdir. Eyni zamanda, layihə çərçivəsində karyera dəstək mərkəzlərinin yaradılması üçün yeni peşəyönümü və məsləhət metodologiyası, təlimatlar hazırlanmışdır.

ATM-lərin rəsmi internet səhifələrinə görə təhsil nazirliyinin tabeliyində olan 10-a yaxın ATM öz karyera mərkəzlərini inkişaf etdirib. Ən yaxşı təcrübə nümunələrindən biri İqtisad Universitetidir. Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti - UNEC Karyera Mərkəzində iki tam ştatlı işçi heyəti fəaliyyət göstərir. Aparıcı şirkətlərin sponsorları bir neçə fəaliyyəti maliyyələşdirir. Tələbələrə ödənişsiz olaraq göstərilən əsas xidmətlər:

- Potensial məzunlar üçün təlim sressiyaları (yumşaq bacarıqların təkmilləşdirilməsi, məsələn özünümarketinq, CV hazırlamaq, liderlik və s.).
- İki ayda bir infoturlar/şirkətlərə səfərlər (turda iştirak etmək üçün onlayn qeydiyyat sistemi).
- İngilis/Rus dili biliklərinin artırılması üçün həftədə üç dəfə ödənişsiz biznes klub tədbirləri. Bank sponsorluq tədbirlərinə çıxış.
- İki ildə bir dəfə (yanvar, may) 60-70 şirkətlə keçirilən iş yarmakası günü. Tədbir UNEC və digər universitetlərin tələbələri üçün açıqdır. Bu tədbir zamanı şirkətlər iş mü sahibəsinin simulyasiyalarını təşkil edirlər.
- Radio UNEC – sosial media şəbəkəsi ilə birgə iki ayda bir yayımlanan “360 dərəcə karyera” verilişi.
- Üz-üzə xidmət: iş tapmaq üçün karyera məsləhəti və tələbələrin xüsusi şəxsi problemləri ilə bağlı psixoloji məsləhətlər.

- Şirkətlərlə tələbələrin görüşməsi üçün portal: burada şirkətlər öz biznes profilləri və iş təklifləri haqqında məlumat yerləşdirə bilərlər. Tələbələr öz şəxsi profillərini yarada və elektron formatda təqdim olunmuş şablona uyğun hazırladıqları CV-lərini əlavə edə bilərlər.
- UNEC əlilliyi olan şəxsləri işə götürməyə (çağrı mərkəzləri, dizayn və s.) hazır olan şirkətlərlə əməkdaşlıq edərək əlillər üçün əmək yarmarkaları təşkil edir.
- UNEC Almaniyanın rəhbərlik etdiyi beynəlxalq Pen International virtual şirkətinin üzvüdür. Bu fəaliyyət özünüməşğulluq bacarıqlarının inkişafına kömək edir. UNEC tələbələrindən ibarət qruplar virtual şirkət yaratmaq və onu beynəlxalq bazarda virtual olaraq üç həftə ərzində idarə etmək imkanı əldə edirlər.
- Məzunların karyera inkişafının monitorinqi mexanizmi hazırda mövcud deyil. Məzunlar Assosiasiyasının yaradılması müzakirə olunur. Məzunların 83%-i təhsilini başa vurduqdan sonra (SES statistik məlumatlar) işlə təmin olunur, bakalavr dərəcəsi olan məzunların 17%-i magistratura proqramlarında, o cümlədən xaricdə təhsilini davam etdirir və ya milli ordu sıralarına qəbul olunur.

4.2. İşsizlərə və ƏBTO-lara dəstək

Əmək bazarı və təhsildə olmayan gənclərin sayı ("ƏBTO nisbəti") ümumi gənclərin sayına nisbətə əmək bazarı və təhsildə olmayan 15-24 yaşlı gənclərin sayını əks etdirir. Bu, gənclər arasında işsizliyə nisbətən potensial gənclərin əmək bazarına daxil olmasının daha geniş göstəricisi kimi çıxış edir, çünki bura işçi qüvvəsindən kənar və təhsildə olmayan gənclər daxildir. Azərbaycanda ƏBTO-ların nisbəti 2019-cu ildə 17,7% təşkil edib. Azərbaycanda ƏBTO-ların gender fərqi var, qadınlar üstünlük təşkil edir. 2019-cu ildə 16,0%-ni kişilər, 19,6%-ni isə qadınlar təşkil edib. Son on ildə ƏBTO nisbətində kiçik azalma müşahidə olunur. 2010-cu ildə bu 22,1% idi, 2015-ci ildə isə 18,0% təşkil edib. Lakin 2020-ci ildən və COVID-19 pandemiyasından sonra ƏBTO nisbətinin artacağı gözlənilir⁵.

Məzunlar, iş axtaranlar, işsizlər və ya digərlərinin kifayət qədər məlumata malik olmamaları, karyera idarə etmə bacarıqlarının aşağı olması və ya xüsusi bacarıqların artırılmasını tələb etdiyi üçün karyera yollarını planlaşdırmaqda çətinliklərlə üzləşirlər. Bu baxımdan, peşəyönümü xidmətləri fərdlərin təhsil sistemini anlamaqda və bacarıqların/ixtisasların artırılması yolu ilə əmək bazarının ehtiyaclarını ödəməkdə mühüm rol oynayır. Azərbaycanda peşəyönümü işsizlər və işaxtaranlar üçün peşə hazırlığı, özünüməşğulluğa dəstək, əmək yarmarkaları və əmək birjalari, ödənişli ictimai iş və s. kimi aktiv əmək tədbirlərindən biridir. Masaüstü tədqiqatlar göstərir ki, 2018-ci ildə 118 138, 2019-cu ildə isə 134 760 şəxsə peşəyönümü xidməti göstərilib. Peşəyönümü xidmətlərinin benefisiarları adətən düzgün peşələrin seçilməsi üsulları, işəgötürənlərin ən çox tələb etdiyi peşə və ixtisaslar, əmək bazarındakı mövcud vəziyyət haqqında məlumatlandırılan işaxtaranlar və şagirdlər olublar. Lakin Azərbaycanda peşəyönümü xidmətləri üzrə fəaliyyətlər çox məhduddur. Bura adətən əmək bazarındakı mövcud vəziyyət və əmək bazarında ən çox tələb olunan peşə və ixtisaslar, mövcud peşə və ixtisaslar üzrə məşğulluq imkanları, peşə və əlavə təhsil imkanları haqqında məlumatların verilməsi daxildir.

4.3. İşçilər/Məşğul olanlar

Peşə təhsili ilə işəgötürənlər arasında əməkdaşlıq artır. Bunu işəgötürənlər, PTDA və peşə təhsili müəssisələri arasında imzalanmış müqavilələrdən də görmək olar. Eyni zamanda, son iki ildə DMA və PTDA arasında birgə fəaliyyətləri də görmək olar. Peşə təhsili müəssisələri ilə işəgötürənlər arasında əməkdaşlıq qarşılıqlı faydalı xarakter alır. İşəgötürənlər peşə təhsili müəssisələrindən işçilərinin ixtisaslarının artırılması və yenidən hazırlanması, eyni zamanda məktəb məzunlarını işlə təmin etmək üçün istifadə edirlər. Peşə təhsili müəssisələri tələbələrini təcrübə üçün yerlərlə təmin edərək və təhsilin təkmilləşdirilməsi üçün işəgötürənlərin ixtisaslı əməkdaşlarından istifadə edərək bu

⁵ Avropa Təlim Fondu, 2021 – Azərbaycan - Təhsil, Təlim və Məşğulluq İnkişafı 2021

Əməkdaşlıqdan fayda əldə edirlər. Bu əməkdaşlığa misal olaraq Cəlilabadda mebel istehsalı üzrə PTT məktəbində görmək olar.

Azərbaycanda ən böyük işəgötürənlərdən bəziləri öz karyera mərkəzlərini yaradıblar. Karyera mərkəzlərinə yeni işçilərin işə qəbulu, işçilərin (akademiya, peşə təhsili müəssisələri) kvalifikasiya və vəzifələrinin artırılması üzrə fəaliyyətlər daxildir. Nümunələrdən biri Azərsun Holdingin Azərsun Karyera mərkəzidir. Mərkəzin internet sahifəsində CV-lərin hazırlanmasına, iş elanları və Azərsun Akademiyasının kurslarına və s. keçid linkləri var. Əsas mobil operatorlardan biri olan AzerCell də işə qəbul, təlim və vəzifədə yüksəlmə üçün karyera mərkəzi yaradıb.

İnformal sektorda karyera inkişafını dəstəkləmək üçün dövlət qeyri-formal və informal təhsilin təsdiqlənməsi (QFİTT) üçün təlimatları təsdiq etmişdir. 2020-ci ildə Təhsildə Keyfiyyət Təminatı Agentliyi (TKTA) tərəfindən qiymətləndirmə və tanınma prosedurlarının həyata keçirilməsinə başlanılıb. QFİTT-ə 14 kvalifikasiya daxildir və indiyədək qiymətləndirmə və tanınma üçün 119 şəxs müraciət edib. 51 şəxs ilkin baxışdan keçmiş, 43 şəxs isə biliyin qiymətləndirilməsində iştirak etmişdir. 24 şəxs bacarıq, səriştə və təcrübənin qiymətləndirilməsində iştirak etmişdir. 11 şəxs diplomla, 16 şəxs isə sertifikatla təltif edilib. Proses yenidir və tələbat artır. TKTA QFİTT-ə daxil olan ixtisasların sayını artırmağı planlaşdırır və gələcəkdə müraciət edənlərin sayının artması gözlənilir. QFİTT 5 peşə ixtisası üzrə (alçıpan quraşdırıcı və təmirçiləri, bərbərlər, plastik boru qaynaqçıları, mobil telefon təmirçiləri və şirniyyatçılar) aparılıb və 22 namizəd (43%) bərbər ixtisası üçün müraciət edib.

Son illərdə peşə təhsili ilə işəgötürənlər arasında əməkdaşlığın artım tempi müşahidə olunsada, işəgötürənləri həvəsləndirən stimulla mexanizminin əksikliyi əsas maneələrdən biridir. Həvəsləndirici mexanizmlər işəgötürənləri daha çox tələbəni təcrübə proqramlarına qəbul etməyə, təhsilin təşkili və idarə olunmasında iştirak etməyə, təhsil resurslarının inkişaf etdirilməsinə sövq edəcək. Digər maneə dövlət, peşə təhsili müəssisələri və işəgötürənlər arasında sosial dialoqun olmamasıdır. Sosial dialoq peşəyönümünün təşkili də daxil olmaqla peşə təhsili siyasətinin hazırlanmasında bütün iştirakçı tərəflər arasında güclü əlaqələr qurmağa imkan yaradır.

5. MALİYYƏLƏŞDİRMƏ

Peşəyönümü xidmətlərinin göstərilməsi İşsizlikdən Sığorta Fondunun (İSF) büdcəsi hesabına maliyyələşdirilir. "İşsizlikdən Sığorta Fondu haqqında" qanunları nəzərdən keçirdikdə məlum olur ki, 2018, 2019, 2020 və 2021-ci illərdə peşəyönümü xidmətlərinə müvafiq olaraq 1 150 000 AZN, 1 300 000 AZN, 2 000 000 AZN və 2 000 000 AZN vəsait ayrılmışdır. Bu, 2018-ci ildə 1.3%, 2019-cu ildə 1.3%, 2020-ci ildə 1.6%, 2021-ci ildə 1.3%-dir.

"İşsizlikdən Sığorta Fondunun 2022-ci il büdcəsi haqqında" qanuna əsasən, peşəyönümü xidmətlərinə ayrılan məbləğ dəyişməz qalıb və peşəyönümü xidmətlərinə 2 000 000 AZN ayrılıb. Bu, İşsizlikdən Sığorta Fondunun ümumi büdcəsinin 1.1%-i təşkil edir.

İşsizlikdən Sığorta Fondunun büdcəsinin bölüşdürülməsində peşəyönümü prioritet deyil. Sosial tərəfdaşlar tərəfindən əlavə maliyyələşdirmə PTT sahəsində real seçimdir, lakin PTT-nin keyfiyyəti sosial tərəfdaşların, xüsusən də, işəgötürənlərin ehtiyaclarına tam cavab vermədiyi üçün hazırda onlar peşəyönümü xidmətlərinin maliyyələşdirilməsinə birbaşa töhfə verməkdə maraqlı deyillər.

6. ÇIXIŞ

22 DMA və 5 DOST idarəsi ölkənin bütün regionlarını əhatə edir. Peşəyönümü xidmətləri fəal əmək tədbirlərindən biri kimi işsiz və işaxtaran, özünüməşğul və məşğul olanlar üçün bu idarələr tərəfindən həyata keçirilir. Əmək yarmarkaları və əmək birjalari, ödənişli ictimai işlər və s. tipik xidmətlərdir.

BMTİP və DMA tərəfindən həyata keçirilən “Əhalinin sosial cəhətdən həssas qrupları üçün inklüziv və layiqli iş yerlərinin yaradılması” layihəsi 2019-cu ilin yanvarında başlayıb və 2024-cü ilə qədər davam edəcəyi gözlənilir. Layihənin məqsədi həssas qruplardan olan işsizlərin və işaxtaranların potensialının artırılması və onların əmək bazarında məşğulluğa cəlb olunması üçün imkanların yaradılmasıdır. Layihənin birinci ili üçün pilot olaraq 12 rayon və şəhər (Bakının Sabunçu və Binəqədi rayonları, Abşeron, Şamaxı, Zaqatala, Şəmkir, Bərdə, Füzuli rayonları, Sumqayıt, Mingəçevir, Göyçay və Gəncə şəhərləri) seçilmişdir.

Pandemiya vəziyyətinin öhdəsindən gəlmək üçün DMA vətəndaşlara onlayn müraciət etmək məqsədilə “Alo Karyera” və “Bacar” layihələrini başladıb.

Təhsil nazirliyi ümumi təhsil və peşə təhsili üzrə peşəyönümü xidmətlərini həyata keçirir. Ümumi təhsildə peşəyönümü xidmətlərinin nümunəvi fəaliyyət planı nazir tərəfindən təsdiq edilir. Fəaliyyət planı bütün tədris ilini əhatə edir.

PTDA DMA ilə birlikdə peşə təhsili müəssisələrinin tələbələri üçün əmək yarmarkaları təşkil edir.

Yaxşı işlənmiş müştəri profili sisteminin olmaması və məhdud əmək resursları işsiz və işaxtaranlara peşəyönümü xidmətlərinin göstərilməsində əsas maneələrdən biridir.

7. TEXNOLOGİYADAN İSTİFADƏ

DMA-nın iki layihəsi xüsusilə COVID-19 pandemiyası zamanı texnologiyadan istifadə ilə seçilir.

“**Alo karyera**” pandemiya zamanı fərdlərin şəxsi və peşəkar inkişafına kömək etmək, hədəf qruplar üçün peşə məsləhət xidmətlərinin əlçatanlığını, göstərilən xidmətlərin keyfiyyətini və müraciətin operativ cavablandırılmasını təmin etmək məqsədi daşıyan dəstək xidmətidir. Bu layihə vətəndaşlara “Zoom” vasitəsilə Agentliyin əməkdaşları ilə əlaqə saxlamaq və karyera planlaması, peşə seçimi, CV-lərin hazırlanması və qiymətləndirilməsi, iş mü sahibələrinə hazırlıqla bağlı dəstək almaq imkanı yaradır.

“**Bacar**” peşəyönümü komponenti ilə istifadəçilərə onlayn məlumat sessiyalarına və özünüməşğulluq, peşəyönümü və peşə təlimi fəaliyyətləri üzrə təlimlərə qoşulmağa imkan yaradan DMA-nın gələcək xidmətidir. Layihənin peşəyönümü komponentinə peşələr, peşə diaqnostikası və karyera seçiminə dəstək haqqında məlumatlar daxildir.

“Azərbaycan Respublikasında telekommunikasiya və informasiya texnologiyalarının inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi” 2016-cı ildə təsdiq edilib və yol xəritəsinin əsas komponentlərindən biri prioritet 2.4 “Dövlət qurumlarının elektron xidmətlərinin təkmilləşdirilməsi” olub. Bu sahədə təkmilləşdirmə fəaliyyətləri həm də peşəyönümündə istifadə olunan məlumatların keyfiyyətini artırma bilər.

Hazırda ƏƏSMN xidmətləri üzrə Məşğulluq sub-sistemi qurulur. Bu platformada istifadəçilərə CV hazırlamaq və yeni iş tapmaqda dəstək olacaq karyera hissəsi olacaq.

Zəif internet bağlantıları və kənd yerlərində yerli əhəlinin kompüterlərinin olmaması vətəndaşların peşəyönümü xidmətlərindən istifadə etməsinə əsas maneədir.

8. DAVAMLI TƏKMİLLƏŞMƏ MƏDƏNİYYƏTİ ÇƏRÇİVƏSİNDƏ KARYERA İNKİŞAFINA DƏSTƏK XİDMƏTLƏRİNİN GÖSTƏRİLMƏSİ KEYFİYYƏTİ

Bu bölmədə xidmət standartlarının müəyyən edilməsi və şəxsi məlumatlara etik davranış, peşəyönümü fəaliyyətini icra edən şəxslər və digər işçilərin peşəkarlaşdırılması və təlimi, vəsait, metodologiya və məlumatların keyfiyyətinə, təminat keyfiyyətinin artırılması və saxlanması təhffə verən aspektlər təhlil edilir.

8.1. Standartlar

Masaüstü tədqiqatlar göstərir ki, hazırda Azərbaycanda peşəyönümü üzrə diplom proqramı və ya məsləhətçilərin ixtisaslarının artırılmasına xidmət edən peşə hazırlığı kursları təklif edən ali təhsil müəssisəsi yoxdur. Məsləhətçilərin peşəyönümü xidmətləri üzrə bacarıqları DMA tərəfindən təşkil edilən qısamüddətli kurslar vasitəsilə təkmilləşdirilir. Təlim adətən DMA-nın regional təlim mərkəzlərində və ya orta məktəblərdə təşkil olunur. İştirakçılara peşəyönümü üzrə praktiki fəaliyyətlərin həyata keçirilməsi, peşəyönümü xidmətlərinin göstərilməsi, peşələrin təqdimatı, peşə maraqlarının diaqnostikası və s. kimi mövzular üzrə təlimlər keçirilir.

Təhsil nazirliyinin nəzdində fəaliyyət göstərən təhsil institutu peşəyönümü fəaliyyətini icra edən şəxslər üçün (ümumi təhsilin bütün pillələri üzrə) metodiki vəsait hazırlayıb, onlayn və oflayn təlimlər (əsasən məktəb psixoloqları üçün) həyata keçirir.

Al-nin maliyyələşdirdiyi “Azərbaycanda Milli Kvalifikasiyalar Çərçivəsinin İcrasına Dəstək” layihəsi (yanvar 2018 – oktyabr 2020) 2020-ci ildə peşəyönümü üzrə məsləhətçi kvalifikasiyası üçün kvalifikasiya standartı, peşə standartı, kurikulum və qiymətləndirmə standartı hazırlayıb. Standartlar DMA, universitetlər, peşəyönümü fəaliyyətini icra edən şəxslər və bu sahədə ekspertlərlə məsləhətləşmələr əsasında hazırlanmışdır. Kvalifikasiya AzMKÇ-nin 5-ci və təhsilin subbakalavr səviyyəsinə uyğundur. Bu hələ heç bir təhsil müəssisəsi tərəfindən təklif edilmir və peşəyönümü üzrə mütəxəssislərin hazırlanması üçün bakalavrdan sonrakı kurslarının yaradılması planı yoxdur. Lakin TN-nin nəzarəti altında belə bir kursun yaradılması imkanı var.

8.2. İşçi heyəti

DMA-da işçi heyəti:

DMA-nın Peşə Təlimi Departamentinin peşəyönümü xidmətləri 5 əməkdaş tərəfindən həyata keçirilir. DMA-nın 22 regional idarəsində peşəyönümü xidmətləri göstərilir. DMA idarəsinin böyüklüyündən asılı olaraq, peşəyönümü ilə məşğul olan ən azı bir mütəxəssis vardır. Onların peşəyönümü xidmətləri üzrə bacarıqları DMA tərəfindən təşkil olunan qısamüddətli kurslar vasitəsilə təkmilləşdirilir.

TN-də işçi heyəti:

Ümumi təhsil müəssisələrində peşəyönümü xidmətlərinin göstərilməsi üzrə nümunəvi fəaliyyət planına uyğun olaraq, xidmətlər məktəb psixoloqları və tam ştatlı vəzifələrdə olan peşəyönümü üzrə koordinatorlar tərəfindən göstərilir. Azərbaycan məktəblərindən 4100 peşəyönümü fəaliyyətini icra edən şəxsə yeni hazırlanmış metodik vəsaitə uyğun olaraq təlim keçirilir. Təlim onlayn və oflayn formatlarda keçirilir.

Hazırda maneə törədən amillər peşəyönümü fəaliyyətini icra edən şəxslərin peşəkar inkişafı üçün materialların və karyera xidmətlərinin göstərilməsi üçün ixtisaslaşmış mütəxəssislərin az olmasıdır.

8.3. Məlumatların keyfiyyəti

Karyera inkişafını dəstəkləmək üçün məlumat Milli Bacarıqlar Observatoriyası (MBO) tərəfindən verilir. Observatoriya üçün maksimum vəzifə sayı 70-dir. Hazırda MBO-da 54 əməkdaş fəaliyyət göstərir. Observatoriya qabaqcıl korporativ idarəetmə alətlərini tətbiq edir. MBO rəsmi müraciətləri ƏƏSMN vasitəsilə alır, lakin qeyri-rəsmi müraciətləri də (şirkətlər tərəfindən olunan ödənişli müraciətlər) qəbul edə bilər. Əmək bazarının təhlili ilə bağlı 60-a yaxın siyasət sənədi (onlardan bir neçəsi ÖT və yaşlıların təhsili ilə bağlıdır) hazırlanmışdır, lakin hələ dərc olunmuş hesabat yoxdur. MBO əmək bazarı sahəsində aşağıdakı fəaliyyətləri həyata keçirir:

- Beynəlxalq təcrübəyə əsaslanan iş yerində təlim, təcrübə mexanizmlərinin təhlili və təkliflərin hazırlanması, “dual təhsil” sisteminin tətbiqi imkanlarının araşdırılması;
- Pandemiya və post-pandemiya dövrləri üçün milli əmək bazarı xüsusiyyətlərinin təhlili;
- Əmək qabiliyyətli qeyri-fəal əhalinin statistikasının təhlili və onların əmək bazarına cəlb edilməsi ilə bağlı təkliflərin hazırlanması;
- Peşə təhsili, orta ixtisas və ali təhsil sisteminin “Ömürboyu Təhsil üzrə Milli Kvalifikasiyalar Çərçivəsi”nin tələblərinə uyğun təkmilləşdirilməsinə dair təkliflərin hazırlanması;
- Azərbaycanda insan kapitalından səmərəli istifadə məsələlərinin təhlili və növbəti 5 il üçün təkliflərin hazırlanması.

MBO təlim və təhsil sahəsində aşağıdakı davamlı fəaliyyətləri həyata keçirir:

- Təchizatçılar haqqında məlumat bazasının yaradılması;
- Milli Observatoriyanın əməkdaşları üçün “Respondentlərlə telefon danışığının aparılmasına dair təlimat” mövzusunda təlim təşkil edilib;
- Milli Observatoriyanın əməkdaşlarına “SoGoSurvey platformasından istifadə qaydaları” mövzusunda təlim keçirilib;
- Milli Observatoriyanın əməkdaşları üçün müxtəlif mövzularda (MIS təlimi – 1 saat x 5 qrup, ümumi 42 əməkdaş, “Nizam və xaos” təlimi – 2 saat, ümumi 50 əməkdaş, “Convas Business Modeli” təlimi – 2 saat, ümumi 32 əməkdaş) daxili təlimlər keçirilmişdir;
- Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin yeni əməkdaşları üçün “Təşkilati mədəniyyət və iş etikası” təlimi;
- ƏƏSMN və onun təşkilatlarında 10 000-ə yaxın əməkdaş fəaliyyət göstərir. MBO gələcəkdə bu əməkdaşlara təlim keçməlidir (məlumatların toplanması, məlumatların emalı, məlumatların təhlili, sorğu və müsahibələrin keçirilməsi, siyasətin tərtib edilməsi, proqnozlaşdırma və s.);
- 600 000 əlil insan var və MBO bu qrupa daxil olanların bacarıqlarını təhlil edəcək və gələcəkdə onları təlimlərə cəlb edəcək.

Məlumatların toplanması üçün MBO-nun əsas mənbəyi, əsasən, DMA və təhsil müəssisələrindən alınan inzibati məlumatdır. MBO-nun sorğular vasitəsilə çatışmayan keyfiyyət və kəmiyyət məlumatlarını əldə etməsi planlaşdırılır. MBO əmək bazarında tələb olunan bacarıq və peşələr haqqında məlumat toplamağı planlaşdırıb (Nizamnaməsinə və illik daxili fəaliyyət planına uyğun olaraq) və bu məlumat DMA tərəfindən karyera xidmətlərinin göstərilməsi və səriştə əsaslı kurikulumların hazırlanması üçün təhsil müəssisələri tərəfindən istifadə ediləcək. Əsas maneələr təhsil müəssisələrindən tələbə izləmə məlumatlarının toplanması və sorğuların keçirilməsi üçün məhdud resurslardır.

8.4. Monitoring, qiymətləndirmə və siyasət rəyi

Hazırda Azərbaycanda karyera inkişafına dəstək sisteminə dair ətraflı monitoring və rəy mövcud deyil. Fərdi layihələr müştəri məmnuniyyəti sorğularını əsasən onlayn rejimdə həyata keçirir. Məsələn, "Alo karyera" müştəri məmnuniyyəti sorğusunun nəticəsi 98%-dir.

Aİ tərəfindən maliyyələşdirilən "Azərbaycanda Milli Kvalifikasiyalar Çərçivəsinin İcrasına Dəstək" (23 yanvar 2018 – 22 oktyabr 2020) layihəsi tərəfindən hazırlanmış "Azərbaycanda peşəyönümü və məsləhətətin milli sistemi" konsepsiyasının icra planına dair təkliflər keyfiyyət təminatı sisteminin yaradılması, peşəyönümü xidmətlərinin göstərilməsinin effektivliyinin monitoringi və qiymətləndirilməsini tövsiyə etmişdir. Layihə peşəyönümündə keyfiyyət təminatının və dəlil bazasının gücləndirilməsi üçün Təhsil Nazirliyi ilə Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin əməkdaşlığını tövsiyə edib. Məlumat, təlimat və məsləhət xidmətlərinin keyfiyyət və effektivliyinin qiymətləndirilməsi üzrə məsuliyyət mövcud qanuni prosedura uyğun olaraq TN-nin və ƏƏSMN-nin tabeliyində olan müvafiq qurumlara həvalə edilir. Karyera xidmətlərinin istifadəçiləri haqqında məlumatlar yaş, cins, bölgə və s. ayrışdırılıb edilmədən toplu formatda mövcuddur.

9. NƏTİCƏ VƏ TÖVSIYƏLƏR

Yekun olaraq qeyd edilməlidir ki, peşəyönümü sahəsində fəaliyyətləri həyata keçirən əsas qurumlar Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi (Dövlət Məşğulluq Agentliyi, Regional Məşğulluq Mərkəzləri, DOST mərkəzləri və Regional Peşə Tədris Mərkəzləri) və Təhsil Nazirliyi (PTDA və ümumi təhsil şöbəsi vasitəsilə ümumi və peşə təhsili müəssisələrində keçirilən fəaliyyətlər).

ƏƏSMN və TN əməkdaşlığı təlim keçmiş mütəxəssislərin şagirdlərə peşəyönümü xidmətləri göstərdiyi ümumi təhsildə ən yaxşı şəkildə təmsil olunur. Eyni zamanda Təhsil Nazirliyi tərəfindən ümumi təhsil müəssisələrində peşə təmayüllü siniflər yaradılıb. Bu siniflərdə iştirak edən şagirdlər verilən peşələr üzrə müvafiq kursları bitirdiklərinə görə sertifikatlar alırlar.

Peşə təhsili müəssisələri tələbə, məzun və potensial tələbələr üçün peşəyönümü və məsləhət xidmətləri göstərir. PTDA DMA ilə əməkdaşlıq çərçivəsində əmək yarmarkaları təşkil edir.

Ali təhsil müəssisələrində karyera məsləhətləri, iş axtarışına yardım, CV-lərin hazırlanması, müsahibəyə hazırlıq kimi fəaliyyətlərin təmin edilməsi üçün karyera mərkəzləri yaradılmışdır.

Əsas qurumlar arasında əməkdaşlığın mövcud olmasına baxmayaraq, bu, sistemə deyil və təkmilləşdirilməlidir. Məşğulluq proqramlarında peşəyönümü xidmət və məsləhət fəaliyyətlərinin rolları vurğulanmır.

Ümumi təhsildə peşəyönümü fəaliyyətini icra edən şəxslərin təlimi yeni hazırlanmış metodik vəsaitə uyğun olaraq Təhsil Nazirliyi yanında Təhsil İnstitutu tərəfindən həyata keçirilir. DMA-da olan peşəyönümü mütəxəssislərinin bacarıqları qısamüddətli kurslar vasitəsilə təkmilləşdirilir. 2020-ci ildə Aİ tərəfindən maliyyələşdirilən layihə çərçivəsində Peşəyönümü Məsləhətçisi üçün kvalifikasiya standartı, peşə standartı, kurikulum və qiymətləndirmə standartı hazırlanmışdır. Bu standartlar həm DMA, həm də TN tərəfindən peşəyönümü fəaliyyətini icra edən şəxslərin hazırlanması üçün istifadə edilməlidir.

“Alo karyera” və “Bacar” kimi peşəyönümü xidmətlərinin rəqəmsallaşdırılması istiqamətində yaxşı təşəbbüslər var. Lakin pandemiya ilə bağlı mövcud inkişafı nəzərə alaraq və eləcə də xidmətlərə daha geniş əlçatanlığı artırmaq məqsədilə rəqəmsallaşmanın gücləndirilməsinə ehtiyac var.

Yuxarıda qeyd olunan nəticələrə əsasən aşağıdakı islahat sahələri müəyyən edilmişdir:

- Əməkdaşlığın gücləndirilməsi, eyni zamanda peşəyönümü/karyera xidmətləri anlayışının qanunvericilikdə gücləndirilməsi;
- Peşəyönümü üzrə təlim resurslarının hazırlanması (rəqəmsallaşdırma daxil olmaqla) və peşəyönümü fəaliyyətini icra edən şəxslərin peşəkarlığının inkişaf etdirilməsi (DMA və təhsil sektoru üçün daha geniş mövzu kimi keyfiyyət);
- PTT, ümumi təhsil və ali təhsildə peşəyönümü xidmətlərinə çıxışın təmin edilməsi məqsədilə rəqəmsallaşmanın gücləndirilməsi.

Tövsiyələr

Verilən tövsiyələr siyasət və praktiki müzakirələrin aparılması üçün istiqamətverici rolunu oynayır. Hesabatın əsas istiqmətlərinə uyğun olaraq tövsiyələr sistem, xidmət göstərənlər və parkləri əhatə edir:

Siyasət çərçivəsi

Qısamüddətli:

- Milli karyera inkişafına dəstək sisteminin təhlil nəticələrinin müzakirəsi kimi birgə prosesə cəlb edərək inam və ümumi anlaşma yaratmaq üçün işgötürən və həmkarlar təşkilatları, ekspert və QHT-lərin iştirakı ilə nazirliklərarası işçi qrupunun yaradılması:

1. Milli Dəyişiklik Nəzəriyyəsinin (DN)⁶ hazırlanması, milli karyera inkişafına dəstək sisteminin təkmilləşdirilməsinə imkan verən uzunmüddətli baxış və müəyyən islahat təşəbbüslərinə üstünlük vermək üçün fəaliyyət plan(lar)ı;
2. nazirlik, sektor və təhsil səviyyələri üzrə fərdlər, təşkilatlar və cəmiyyət üçün peşəyönümü anlayışının inkişaf etdirilməsi və əhatəliliyinin genişləndirilməsi.

Orta və uzunmüddətli:

- Qanunda peşəyönümünün nəticələri baxımından, fərdlər, təşkilatlar və cəmiyyət üçün daha geniş məşğulluq, sosial və təhsil nəticələrinə töhfə verməkdə peşəyönümünün əhatə dairəsi və rolu aydın təyin olunur ("Məşğulluq haqqında" qanunda peşəyönümü xidmətləri vurğulanıb, lakin heç bir tərif yoxdur). Peşəyönümünü birləşdirən müstəqil Ömürboyu Peşəyönümü Strategiyası və ya ÖT strategiyası bütün iştirakçılara aydınlıq təmin edən integrativ çərçivə yarada bilər. Nazirliklər (TN və ƏƏSMN, Gənclər və İdman Nazirliyi, İqtisadiyyat Nazirliyi, Maliyyə Nazirliyi), işəgötürən və həmkarlar təşkilatları, tədqiqat və QHT-lər arasında peşəyönümünün ümumi koordinasiyasından məsul olan quruma hüquqi mandat verilməlidir. Bu, xidmət və iştirakçıları bir sistemə inteqrasiya etməyə imkan yaradacaq. Belə bir qurum nazirliklərarası işçi qrupu (karyera inkişaf forumu), mövcud (DMA) və ya yeni agentlik formasında ola bilər və öz rolunu yerinə yetirmək üçün maliyyə və digər resurslara ehtiyacı vardır.

Əlaqələndirmə və əməkdaşlıq

Qısamüddətli:

- 2022-ci ildən fəaliyyətə başlayacaq nazirliklərarası işçi qrupu üçün illik fəaliyyət planı hazırlamaq.
- İşçilərin ixtisaslarının artırılması və onların yenidən hazırlanması, məzunların işlə təmin olunması və tələbələrin təcrübə keçmələrinin təmin edilməsi, eləcə də təhsilin təkmilləşdirilməsi üçün işəgötürənlərin ixtisaslaşmış əməkdaşlarından faydalanmaq üçün mebel istehsalı sahəsində işəgötürənlər, PTT Agentliyi və Cəlilabad PTT məktəbi kimi peşə təhsili müəssisələri arasında səmərəli əməkdaşlığın yaxşı təcrübə nümunələrinə əsaslanmaq.

Orta və uzunmüddətli:

- İş dünyasını təhsildə peşəyönümü fəaliyyətlərə cəlb etmək və təminatçıda işi asanlaşdırmaq üçün milli, regional və təminatçı səviyyəsində işəgötürənlərlə strateji əməkdaşlığı təmin etmək
- Dövlət-özəl tərəfdaşlığı qurmaq, məs. genişmiqyaslı İKT xidmətlərinin göstərilməsi üçün ("Yeni peşələr atlası" nümunəsinə baxın⁷).
- Əlaqələndirmə qurumunun daimi rəsmi statusunu və maliyyələşməsini təmin etmək.

Xidmətlər

Qısamüddətli:

- Bütün tələbələrə müxtəlif formalarda iş yerində öyrənmə sxemləri təklif etmək, onlara maraqlarını inkişaf etdirməyə və gələcək peşəkar şəxsiyyətləri, işin izlənməsi, imitasiya müsahibələri və tələbə şirkətlərini iterativ şəkildə qurmağa kömək edən iş təcrübəsini tamamlamağa imkan yaratmaq.
- ƏBTO-lar və kənd gəncləri üçün xüsusi xidmətlər təklif etmək.
- Pandemiya zamanı peşəyönümü üçün istifadə olunan ən təsirli medianı (televiziya, radio və s.) müəyyənləşdirmək və xüsusən də, kənd əhalisi ilə maarifləndirmə fəaliyyətini davam etdirmək üçün buna əsaslanmaq.

⁶ Bax. səh. 17: <https://www.etf.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/developing-national-career-development-support-systems>

⁷ Bax. səh. 51: <https://www.etf.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/international-trends-and-innovation-career-guidance-volume>

Orta və uzunmüddətli:

- Metodologiyaları "sınaq və uyğunlaşdırma" yanaşmasından (hekayə, mədəniyyətə uyğunlaşdırılmış psixometrik və qeyri-psixometrik testlər kimi izah etmə yanaşmalarından istifadə edərək) kənara çıxan müştəri qruplarına (ƏBTO-lardan əllilərə, məşğullara və s) uyğunlaşdırmaqla peşəyönümü metodologiyalarını şaxələndirmək.
- müxtəlif müştərilərin ehtiyaclarını ödəmək üçün peşəyönümü xidmətlərinin çatdırılmasına çoxkanallı yanaşmanı təmin etmək, peşəyönümü xidmətlərinə çıxış və keyfiyyəti artırmaq: telefondan, onlayndan, məsafədən (telefon, radio, televiziya), fərdiləşdirilmiş, qrupdan özünü idarə edən xidmət təkliflərinə və valideynlərin və/və ya daha geniş ictimaiyyətin cəlb edilməsinə qədər.
- Öyrənmə imkanları və peşələr haqqında "məlumat"-ın verilməsi vasitəsilə keçid nöqtələrində karyera və/və ya təhsil seçimlərinin edilməsi üçün dəstəkdən, fərdlərə öz təhsil və karyeralarını idarə etmək imkanı verərək, karyera idarəetmə bacarıqlarının inkişafı yolu ilə ömür boyu karyera uyğunlaşmasının və məşğulluğun artırılmasına diqqət yetirməklə keçmək. Xüsusi təlim proqramları ibtidai məktəbdən ali təhsilə qədər hazırlanmalı və inteqrasiya edilməlidir, çünki onlar özləri, təhsil və iş dünyası haqqında məlumat əldə etmək məqsədi daşıyır və buna görə də fərdləri gələcəkləri üçün hərtərəfli hazırlamalıdır (mövcud fənlərin bir hissəsi və ya müstəqil fənlər kimi və/və ya dərsdənkenar fəaliyyətlər vasitəsilə).
- Mikro, Kiçik və Orta Sahibkarlığın (MKOS) işçi heyətinin karyera inkişafında dəstək almasını təmin etmək, çünki bu vəzifə üçün resurslar məhduddur, eləcə də MBO-nun və bacarıq ehtiyaclarının qiymətləndirilməsini və proqnozlaşdırılmasını (sektorlar üçün) təmin edə bilən sosial tərəfdaşların rolundan istifadə etmək, davamlı peşəkar inkişaf üçün yaşlıların təhsili, peşə təhsili və təlimi müəssisələri ilə əməkdaşlığa kömək etmək, həmçinin iş yerində qeyri-formal və informal təhsilin rəsmiləşdirilməsinə və əvvəlki təhsilin tanınmasına imkan yaratmaq.
- Formal təhsildən kənar ixtisaslaşdırılmış gənclər evləri vasitəsilə peşəyönümü xidmətlərini inkişaf etdirmək.

Maliyyələşdirmə

Qısamüddətli:

- COVID-19 rəqəmsal xidmətlərin əhəmiyyətini göstərdiyi üçün onlayn xidmət göstərilməsində peşəyönümü fəaliyyətini icra edən şəxslər üçün təlimlərə daha çox vəsait ayırmaq.
- "Alo Karyera" kimi proqramların əhatə dairəsini və məlumatlılığını artırmaq.

Orta və uzunmüddətli:

- İxtisaslaşmış kvalifikasiya və təhsil yolları yaratmaq, bu sahədə artıq fəaliyyət göstərən QHT-lərə (akkreditasiya və ya digər keyfiyyət təminatı tələb edir) outsorsinq (podratçı) yolu ilə karyera xidmətləri göstərmək üçün ixtisaslaşmış mütəxəssislərin artırılmasını təmin etmək, digər mütəxəssisləri, eləcə də hazırda işsiz kimi qeydiyyatda olanları yenidən hazırlamaq və bu vəzifəyə işçi heyətinin artırılması üçün vəsait ayırmaq.
- Sosial tərəfdaşlarla sıx əməkdaşlıq edərək rəqəmsal və yaşıl keçidlər kontekstində özəl və dövlət sektorunda işləyən bütün insanlar və bacarıqların artırılması ehtiyacı ilə üzləşən bütün həssas qruplara (müvəqqəti məşğulluq və ya qeyri-rəsmi sektorda) peşəyönümü xidmətlərinə çıxış təmin etmək üçün yeni maliyyə mənbələrini müəyyənləşdirmək. Azərbaycan nümunəsini nəzərə alaraq iqtisadiyyatın yaşillandırılmasından ən çox zərər çəkən sektorlarda fəaliyyət göstərənlərə peşəyönümü dəstəyinə xüsusi diqqət yetirilməlidir.
- Yeni profilləşdirmə ehtiyaclarını ödəmək üçün peşəyönümü xidmətlərinin maliyyə resurslarının həcmi genişləndirmək (aşağıdakı tövsiyəyə baxın), çünki İSF büdcəsindən maliyyələşdirilən digər tədbirlər/proqramlarla müqayisədə peşəyönümü xidmətlərinə xərclənən maliyyə resurslarının nisbəti aşağıdır.

Xidmətlərə çıxış (əlçatanlıq)

Orta və uzunmüddətli:

- Xidmətlərin fərdlərin xüsusi ehtiyaclarına uyğunlaşdırılmasını təmin etmək, bununla da xidmətlərin keyfiyyətini və effektivliyini artırmaq, məhdud resursları olan müştərilərin artması ilə effektiv mübarizəni təmin etmək üçün düzgün müştəri profili sistemini tərtib etmək: müştərilər ehtiyaclarına görə qruplaşdırıla bilər, məs. özünə kömək xidmətlərinə (məsələn, onlayn) istinad edilə bilənlər, məhdud imkanları olanlar və dəstəyə ehtiyacı olanlar. Müxtəlif dəstək rolları üçün peşəyönümü fəaliyyətini icra edən şəxslərin müxtəlif ixtisaslı olmaları tələb olunur və bu da yalnız bəzilərinin yüksək hazırlıqlı və ixtisaslaşmış olmasını təmin edir.
- Kənd yerləri ilə bağlı və ƏBTO kimi xüsusi müştəri qrupları üçün məlumatlandırma strategiyaları və fəaliyyətlərinin mövcud olmasını təmin etmək.

Texnologiyadan istifadə

Qısamüddətli:

- Resurs səmərəliliyini və xidmət effektivliyini artırmaq üçün mövcud onlayn və yerində xidmətlərin inteqrasiyasını təmin etmək.
- Şəhər və kənd ictimai yerlərində internetə məhdud çıxış problemini aradan qaldırmaq üçün WLAN-a ödənişsiz çıxış və/və ya interneti olan kompüterlərə çıxışı təmin etmək.

Orta və uzunmüddətli:

- Müxtəlif iştirakçılardan İKT xidmətlərinin qarşılıqlı fəaliyyətini təmin etmək.
- Effektivliyi və səmərəliliyi artırmaq üçün inteqrativ amil kimi peşəyönümü sisteminin müxtəlif elementlərini bir araya gətirmək üçün İKT potensialından istifadə etmək.
- Ənənəvi xidmətlərə dəstək kimi peşəyönümündə İKT-dən istifadə etmək (məs. maraqlı tərəfləri əlaqələndirmək üçün potensialdan istifadə: fərdlər – işəgötürənlər, məktəblər – işəgötürənlər, peşəyönümü fəaliyyətini icra edən şəxslər – fərdlər və s.; özünü/karyera/imkanların kəşfini asanlaşdırmaq, qərar vermək və fəaliyyətə keçmək üçün bacarıqların əldə edilməsi; əlçatanlığın artırılması: universal məlumat bəndlərinin təklif edilməsi, ƏBM təmin edilməsi və s.).
- İstifadəçilərin (məsələn, valideynlərin) müxtəlif ehtiyaclarını, təhsil sisteminin ətraflı təsviri, təhsil səviyyələri, formal təhsilin növbəti səviyyələrinə keçid tələbləri, qeyri-formal təhsilin tanınması, eləcə də AzMKÇ-nin internet sahifəsindən istifadə qaydaları, ixtisaslar reyestri, əmək bazarı haqqında məlumat, peşəyönümü təminatçıları və istifadəçilər üçün öyrənmə imkanları və iş dünyası haqqında ictimaiyyətə açıq, interaktiv, mərkəzləşdirilmiş şəkildə saxlanılan, ətraflı və tək girişli elektron informasiya resursları hazırlamaq.

Keyfiyyət, peşəkarlaşma və davamlı inkişaf

Qısamüddətli:

- Yaxın gələcəkdə təminatçıların yeni rolu, dəyişən əmək bazarları və bacarıq tələbləri fonunda xidmət kimi effektiv və səmərəli qalmasında zəruri olan peşəyönümü təcrübəsində paradigma dəyişikliyi ilə məşğul olmaq üçün peşəyönümü təşkilatlarının menecerləri və peşəyönümündən məsul olan nazirlik və qurumların əməkdaşları üçün təlim modulları hazırlamaq.
- Peşəyönümü fəaliyyətini icra edən şəxslər üçün çoxşaxəli peşəyönümü metodologiya, vəsait və materialları hazırlamaq üçün tədqiqatçılardan, peşəyönümü fəaliyyətini icra edən şəxslərin nümayəndələrindən və müştərilərdən ibarət fənlərarası işçi qrupu yaratmaq (iş və peşəkar inkişafı üçün).

- Sektor və siyasət sahələri üzrə bütün peşəyönümü fəaliyyətini icra edən şəxslər üçün İKT-dən istifadə və etik standartlar hazırlamaq.
- Təqvim ili ərzində minimum davamlı peşəkar inkişaf saatları hər bir peşəyönümü fəaliyyətini icra edən şəxsin illik fəaliyyət məqsədlərinə və ya təminatçı təşkilatın illik fəaliyyət planına (yeni və şaxələndirilmiş metodologiyaları öyrənmək, profilləşdirmə, yanaşmaların fərdi ehtiyaclara uyğunlaşdırılması və s.) daxil edilməlidir.
- Məzunlar haqqında peşəyönümü fəaliyyəti və kurikulumun hazırlanması haqqında məlumatları toplamaq üçün tam orta təhsil, PTT və Ali Təhsil müəssisələrində tədqiqatları məcburi etmək.
- Müştəri məmnuniyyətini öyrənmək üçün sadə müştəri rəy formalarını hazırlamaq.
Orta və uzunmüddətli:
- Aİ-nin maliyyələşdirdiyi “Azərbaycanda Milli Kvalifikasiyalar Çərçivəsinin İcrasına Dəstək” layihəsinin nəticələri istifadə edilməlidir: kvalifikasiya standartı, peşə standartı, AzMKÇ-nin 5-ci səviyyəsində peşəyönümü məsləhətçisi ixtisası üçün kurikulum və qiymətləndirmə standartı, yeni və mövcud təhsil və təlim proqramlarının, kurslarının hazırlanması və uyğunlaşdırılması barədə məlumat vermək, peşəni təbliğ etmək. Kvalifikasiyanın ölkə üçün hazırlanmış profilləşdirmə məntiqi üzrə tələb olunan vəzifələri doldurmaq üçün uyğun olduğundan əmin olmaq.
- Hazırlanmış profilləşdirmə məntiqinə uyğun olaraq yüksək ixtisas tələbləri olan peşəyönümü fəaliyyətini icra edən şəxslər üçün xüsusi bakalavr və magistr dərəcələri proqramları hazırlamaq.
- Fəaliyyəti icra edən şəxs üçün kvalifikasiya standartlarıyla yanaşı təminatçı keyfiyyətini, təminatçıların milli xidmət standartlarına və etik standartlara uyğun olaraq akkreditasiyası (standartlar təhsil, məşğulluq, gənclər, sosial xidmət sektorları üzrə müştərilər üçün xidmət nəticələrini müəyyən etməlidir (karyera idarəetmə bacarıqları)), karyera fəaliyyətini icra edən şəxslərin səriştə standartları, peşəyönümü xidmətlərinin təşkili standartları (təşkilat baxımından keyfiyyətli xidmətlərin göstərilməsi üçün vacib olan şərt, tələb və prinsipləri əhatə edən) və peşəyönümü proqramlarının standartları (təşkilatda xidmət və fəaliyyətlərin hazırlanma və çatdırılması üçün struktur çərçivənin təmin edilməsi) vasitəsilə təmin etmək.
- Siyasət və təcrübələrin davamlı monitorinq və qiymətləndirmə vasitəsilə davamlı siyasət və xidmətin təkmilləşdirilməsi mədəniyyətini yaratmaq. Tədqiqatçıların fənlərarası işçi qrupunu siyasət və xidmətin effektivliyi və təsiri ilə bağlı tədqiqatların aparılmasına cəlb etmək. Peşəyönümü xidmətlərinin tövsiyə və nəticəsinə müntəzəm olaraq nəzarət edilməsini təmin etmək. Təhsil müəssisələrində peşəyönümünün monitorinqi təhsil səviyyəsi/müəssisə üçün ümumi monitorinq yanaşmalarına inteqrasiya edilməlidir.

10. ABREVIATURALARIN SİYAHISI

ASAN	Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyi
AzMKÇ	Azərbaycan Respublikasının ömürboyu təhsil üzrə Milli Kvalifikasiyalar Çərçivəsi
KİB	Karyera idarəetmə bacarıqları
DOST	ƏƏSMN-in tabeliyində Dayanıqlı və Operativ Sosial Təminat Agentliyi
ÜDM	Ümumi daxili məhsul
ÖT	Ömürboyu təhsil
TN	Azərbaycan respublikası Təhsil Nazirliyi
ƏƏSMN	Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi
MYS	Azərbaycan Respublikası Gənclər və İdman Nazirliyi
ƏBTO	Əmək bazarı və təhsildə olmayan
NQF	Milli Kvalifikasiyalar Çərçivəsi
MBO	ƏƏSMN-in tabeliyində Əmək Bazarı və Sosial Müdafiə Məsələləri üzrə Milli Observatoriya
PTDA	Peşə Təhsili üzrə Dövlət Agentliyi
DMA	ƏƏSMN-in tabeliyində Dövlət Məşğulluq Agentliyi
DSK	Dövlət Statistika Komitəsi
İSF	İşsizlikdən Sığorta Fondu
BMTİP	Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İnkişaf Proqramı
QFİTT	Qeyri-formal və İnformal Təhsilin Təsdiqi
PTM	Peşə Təlimi Mərkəzi

11. MASAÜSTÜ TƏDQIQAT ÜÇÜN İSTİFADƏ OLUNAN SƏNƏDLƏRİN SİYAHISI

Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər, 2021

2019–2030-cu illər üçün Azərbaycan Respublikasının Məşğulluq Strategiyası, 2018 (<http://e-qanun.az/framework/40416>)

“Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış”, 2012

“Azərbaycan Respublikasının ömürboyu təhsil üzrə Milli Kvalifikasiyalar Çərçivəsi”, 2018

“Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası”, 2015

Peşə təhsili və təliminin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi, 2016

“Azərbaycan gəncliyi 2017–2021-ci illərdə” Dövlət Proqramı, 2017 (<http://www.e-qanun.az/framework/36474>)

Milli iqtisadiyyat və iqtisadiyyatın əsas sektorları üçün strateji yol xəritələri, 2016

Milli Observatoriyanın Nizamnaməsi, 2020 (<http://www.e-qanun.az/framework/44811>)

Dövlət Məşğulluq Agentliyinin Nizamnaməsi, 2020 (<http://www.e-qanun.az/framework/45309>)

“Məşğulluq” haqqında qanun, 2018 (<http://www.e-qanun.az/framework/39846>)

“Peşə təhsili” haqqında qanun, 2018 (<http://www.e-qanun.az/framework/39275>)

“Təhsil” haqqında qanun, 2009 (<http://www.e-qanun.az/framework/18343>)

Peşəyönümünə dair məsləhət xidmətlərinin göstərilməsi Qaydası, 2019 (<http://www.e-qanun.az/framework/42636>)

“Ümumi təhsil müəssisələrində peşəyönümü xidmətinin həyata keçirilməsi Qaydası”, 2020 (<http://www.e-qanun.az/framework/45034>)

Aİ Biznes Mühiti Hesabatı 2018 – Azərbaycanda fəaliyyət göstərən Aİ biznesləri haqqında təsəvvürlər

Metodik vəsait - Ümumi təhsil müəssisələrində peşəyönümü xidmətinin təşkili, 2021 – (https://www.arti.edu.az/nodupload/editor/files/Ümumi%20təhsil%20müəssisələrində%20peşəyönümü%20xidmətinin%20təşkili%2005_08_2021.pdf)

BƏT, Milli karyera inkişafına dəstək sistemlərinin hazırlanması, 2021

(<https://www.etf.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/developing-national-career-development-support-systems>)

Azərbaycanda mövcud ÖT təminatının nəzərdən keçirilməsi, ATF, 2021

Avropa Təlim Fondu, 2021 – Azərbaycan - Təhsil, Təlim və Məşğulluq İnkişafı 2021

İnternet səhifələri

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti - <https://unec.edu.az/>

Bakı Dövlət Universiteti - <http://bsu.edu.az/>

Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universiteti - <http://asoiu.edu.az/>

Azərbaycan Dövlət Pedagoji Universiteti - <https://adpu.edu.az/>

Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universiteti - <https://www.azmiu.edu.az/>

Azərbaycan Dillər Universiteti - <https://adu.edu.az/>

Bakı Slavyan Universiteti - <https://bsu-uni.edu.az/>
Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyası - <https://www.musicacademy.edu.az/>
Bakı Mühəndislik Universiteti - <https://beu.edu.az/>
Sumqayıt Dövlət Universiteti - <https://sdu.edu.az/>
Lənkəran Dövlət Universiteti - <https://lsu.edu.az/>
Gəncə Dövlət Universiteti - <https://gdu.edu.az/>
Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyası - <http://sport.edu.az/>
Qərbi Kaspi Universiteti - <https://wcu.edu.az/>
Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyası - <https://dia.edu.az/>
ADA Universiteti - <https://www.ada.edu.az/>
Bakı Ali Neft Məktəbi - <https://www.bhos.edu.az/>
Azərbaycan Turizm və Menecment Universiteti - <http://atmu.edu.az/>
Dövlət Gömrük Komitəsinin Akademiyası - <http://ascca.gov.az/>
Azərbaycan Gənclərinin Nailiyyəti - <http://ja-azerbaijan.org/>